

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАЦИОНАЛЕН МУЗЕЙ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА”

ГОДИШЕН ОТЧЕТ

№ 36

за 2021 г.

София, 2022

1. УВОД

За съжаление и 2021 г. премина под знака на пандемията от Ковид-19. Музеят работеше при стриктно спазване на всички протиепидемиологични мерки на Министерсва на здравеопазването. Наложените във връзка с тях ограничения нямаше как да не се отразят негативно на ключови показатели за дейността му като намаляване на посещаемостта и отгук невъзможност за постигане на планираните собствени приходи. За попередна година не можах да се проведат големи традиционни събития като изложенията на минерали, фосили и скъпоценни камъни, които са едни от най-обичаните и се радват на много посетители. Отложи се провеждането на XI Международен симпозиум по съхраняване на минералното разнообразие.

Въпреки това, годината може да се оцени като успешна за музея. Наред с разнообразната текуща фондова и културна дейност се осъществиха ред нови инициативи. Сред тях на първо място бихме поставили разработването и провеждането на *Летни ваканционни игри*. С много мисъл и любов, колегите подготвиха забавни и познавателни занимания, които безспорно спечелиха интереса на децата и обогатиха знанията им по минералогия и геология.

Много добра беше годината по отношение на спечелени конкурсни проекти – 2 към Министерство на културата, 2 към Национален фонд „Култура“ и 1 към НДФ „13 века България“. Благодарение на тях, музеят успя да реализира придобивки, трудно постижими със собствени приходи – виртуална разходка; насочено осветление в експозиционна зала „Гигантски кристали“; достъп на незрящи деца и техните придружители в Детския кът; отпечатване на книжа за фондовата работа, съгласно новите изисквания на МК и др. (подробно ще бъдат описани по-надолу в отчета).

Музеят беше домакин на две международни конференции, организирани съвместно с Българското минераложко дружество – Фестивал на симетрията през м. юли и IX конференция на Международната минераложка асоциация „Минералогия и музеи“ през м. август. Проведени бяха и два международни музикални конкурса.

Фондовете на музея продължиха да се обогатяват най-вече благодарение на дарителството.

Момент от летните ваканционни игри

Светлана Енчева

2. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА МУЗЕЯ

„Това е един прекрасен и идеален замисъл. Да се създаде такъв музей от нищо, е дело, което малко хора могат да осъществят“.

Дейвид Уилсън, директор на Британския музей

21.10.1988 г. (от книгата за впечатления на музея)

Националният музей „Земята и хората“ е държавна културна институция с национално значение към Националния център за музеи, галерии и изобразителни изкуства на Министерството на културата на Република България. Основан е на 1 януари 1986 г. и е открит за посещения на 19 юни 1987 г. Средствата за създаването на музея и придобиването на минералните образци са изцяло от дарения на частни лица, фирми и институции в Националния дарителски фонд „13 века България“. В музея са регистрирани 1046 дарители – фирми, институции и частни лица от цял свят.

Музеят е разположен в центъра на София и заема реставрирана сграда – паметник на културата от началото на ХХ в., част от Арсенала. На площ от 6142 м² са разположени изложбени зали, фондови помещения, лаборатории, видеозала, зала за конференции. Авторът на проекта за реконструкция на сградата е арх. Христо Генчев. Интериорът е проект на художника Иван Радев, а оригиналните фрески в залата са творби на художника Теофан Сокеров.

По своя профил Националният музей „Земята и хората“ е специализиран музей, обхващащ минералното царство на Земята в различни негови аспекти – жизнена среда, източник на суровини и енергия, предмет на научно познание, обект на емоционално и естетическо въздействие. Фондовете на музея показват връзката на Човека със Земята.

Образците са от всички континенти и показват като „благородниците“ в минералното царство – редки и красиви минерали, така и минералите „работници“ – минералните суровини. Материалите, получени от минерални суровини, показват нагледно човешкото знание, въплътено в технологии. Експозиция „Гигантски кристали“ е най-богатата в света колекция от гигантски кристали на кварца.

Оригиналната визия, философията на музея, чудесната акустика и пространствата на сградата я правят привлекателна за осъществяването на концерти, изложби, ревюта, спектакли и др.

Националният музей „Земята и хората“ е инициатор на прояви от национално и международно значение: Деня на Дарителя, Софийската инициатива „Съхраняване на минералното разнообразие“, Международния музикален конкурс „Музиката и Земята“, Фестивала „Изкуствата – за Земята“, Деня на Милосърдието...

Статут на „Държавен културен институт с национално значение“ на музея е даден с Решение на МС №495 от 19.07.2002 г. с обосновка от Министъра на културата „за универсална културна дейност“.

Музеят представлява интерес за широки групи от обществото – геолози, миньори, учени, технолози, еколози, хора на изкуството, бизнесмени, колекционери, учащи се, деца и възрастни, всяка от които, в зависимост от своята подготовка и нагласа, намира различни неща за себе си.

Музеят е отворен за посещения всеки ден от 10:00 до 18:00 ч. (без прекъсване и без почивен ден) с изключение на официалните празници Коледа, Нова година и Великден.

Светлана Енчева

3. ЗА МУЗЕЯ НАКРАТКО

3.1. Фондове и експозиции

Националният музей „Земята и хората“ е музей на минералното царство с общ фонд от 32 835 музейни единици систематизирани в следните седем раздела:

- * „Гигантски кристали“ – една от двете големи колекции в света;
- * „Минерали на Земята“ – най-богатата систематична колекция в Югоизточна Европа, включваща към момента над 7800 образца от 1663 минерални вида;
- * „Минерални ресурси на Земята“ – различни генетични и промишлени типове минерални суровини от над 700 находища в 106 страни в света;
- * „Минерали на България“ – най-пълната колекция от български минерали (327 вида), представени в над 4600 бр. минерални образци в основен фонд и над 3000 бр. образци в научно-спомогателен фонд;
- * „Минерални ресурси на България“ – съхраняват се над 3400 образца от над 100 минерални находища и минерали проявления;
- * „Материали“ – общо над 2600 образца разпределени в 20 теми;
- * Колекция „Скъпоценни и декоративни камъни“ – състои се от близо 3000 образца, като са включени почти всички минерали, имащи свойства на скъпоценни камъни.

Музеят притежава 1663 от установените в света 5780 минерални вида.

*двими културни ценности в основен фонд – 21 266, в научно-спомогателен фонд – 8482 и в обменен фонд – 3 087

*двими културни ценности в постоянните експозиции – 4 335

В музея са регистрирани 1046 дарители на минерали, като само за 2021 са 32.

Обогатяването на фондовете на музея се осъществява чрез експедиционна и дарителска дейност, извършване на откупки и обмен. През 2021 г. във фондовете на НМЗХ са постъпили 173 образци, от които 59 са заведени в основен фонд и 114 в научно-спомогателен фонд.

От 1990 г. до 2021 г. музеят е организиран 55 гостуващи изложби от минерални образци, от които 2 в чужбина. През 2021 г. имаше 5 гостуващи изложби в различни градове на България.

Всички образци от основен, научно-спомогателен фонд и обменен фонд са заведени и в компютърната база данни, която съществува от 1996 година.

Към момента има направена фотодокументация на общо 19 626 минерални образци от основен фонд и фотодокументация на всички витрини в експозицията.

д-р Петко Петров

3.2. Научни-изследвания и архив.

В музея са оборудвани четири лаборатории: гемоложка, рентгенографска, микроскопска и шлифовъчна. Функционират научен архив, библиотека, фото- и видеоархив. През 2021 г. са проведени две международни научни конференции, има 8 научни и 3 научно-популярни публикации.

Лариса Нешева

3.3. Образователни прояви

През 2021 г. бяха създадени 6 образователни програми, между които се открояват „Геология и история на Земята“, Летни ваканционни игри, Фестивал на симетрията: Ден на семейството, Образователни игри по заявка.

Образователните занимания бяха общо 12 с 155 участника. Състояха се общо 14 прожекции на 7 филма и 7 презентации с общо 281 зрителя.

Десислава Делибалтова

3.4. Културни прояви

През 2021 г. са реализирани общо 36 изложби, 19 концерта, представени са пет книги, 17 онлайн събития, 23 различни по характер прояви – филмови прожекции, арт-инсталации, отбелязване на годишнини, фестивали, конференции и др.

д-р Радка Златева

3.5. Посещаемост

Посетителите за годината са общо 11 520, от които: платени – 5809, безплатни – 3602 и за изяви в музея – 2109.

Милена Христова

4. ФОНДОВА ДЕЙНОСТ

4.1. Раздел „Минерали на Земята“

Разделът „Минерали на Земята“ съдържа над 7849 минерални образца от цял свят, част от които са показани в постоянната експозиция, а останалите се съхраняват в хранилища, достъпни за научни изследвания. Фондът е организиран в две части: „Систематична колекция минерали“ и „Минерално разнообразие на Земята“.

За съжаление, въвеждането на епидемична обстановка в страната, даде отражение на музея и обогатяването на неговите фондове с минерали от чужди страни. През 2021 г. в раздел „Минерално разнообразие на Земята“ постъпиха само 6 нови минерални образца, но с висока научна и историческа стойност.

Извършена е дигитализация на всички експонати, съхранявани във фондохранилището на раздела.

Илияна Апостолова

4.2. Раздел „Минерални ресурси на Земята“

Образците от минерални суровини на планетата Земя, съхранявани във фонда, са класифицирани в следните две групи: (1) Минерални суровини за получаване на химични елементи; (2) Минерални суровини – природни материали.

* всички образци са систематизирани в общо 71 теми, от които 35 – суровини за получаване на химични елементи и 36 теми – природни материали.

* във фонда се съхраняват общо 3329 броя минерални образци, от които 2892 в основен фонд и 437 в научно-спомагателен.

Десислава Рачева

4.3. Раздел „Минерали на България“

В раздела се съхраняват 4626 бр. минерални образци в основен фонд и 3018 бр. образци в научно-спомагателен фонд. Те са класифицирани на регионален принцип, съобразно структурно-металогенното райониране на страната. Това е най-пълната колекция от български минерали (326 вида).

През 2021 година са постъпили 28 бр. образци (22 дарения и 6 собствен сбор). За четвърта поредна година музеят получи от своите фейсбук приятели дарения от ахати, ясписи, коралити от различни точки на България. Бяха дарени образци от откривателя на второто находище на смарагд в България – Милан Ичев, както и от Стефка Приставова. Александър Диков от фирма „Интергеоресурс“ дари гигантски по размери опушен кварц – исторически образец, добит през 1939 г. при експлоатацията на кариера за пегматити при с. Вишнево, Ардинско.

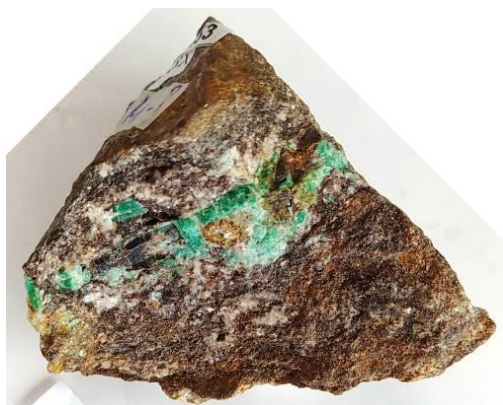

Морион - монокристал,
с. Вишнево,
дарение от Александър Диков

Андрадит, Камилски дол,
дарение от Георги Нашков

Смарагд, Югово,
дарение от Милан Ичев

Смарагд, Югово,
дарение от Стефка Приставова

Лариса Нешева

4.4. Раздел „Минерални ресурси на България“

В основен фонд на раздела се съхраняват 3 433 броя образци и 954 броя в научно-спомогателния фонд към него. Образците са от над 100 обекта: метални, неметални и енергийни минерални суровини от действащи, проучени, отработени и потенциални находища и рудопроявления на България. Също и изделия, получени от успешно приложени технологии за преработка на промишлени отпадъци. Чрез дарения през 2021 година в раздел МРБ са постъпили общо 6 образца: колекция от находище „Милин камък“, Брезник с образци от рудните жили (с впръслечно орудяване от сулфиди, сулфосоли, фино диспергирано злато) и вместиците ги скали – дарени от Пламен Дойчев – главен геолог в Трейс Рисорсиз ЕООД и фракции мрамор за производство на вар от кариера „Огняново“ – дарение от Виктор Паяков.

Мрамор от най-старата у нас кариера за производство на вар – „Огняново“, Пазарджик
Светла Старирадева

Златно-полиметално орудяване, вместено в карбонатни жили от находище „Милин камък“, Пазарджик

4.5. Раздел „Материали“

Във фонда и експозицията се съхраняват 2610 броя образци с 1791 фондови номера от различни материали. Представени са следните теми: керамика (строителна и със специално предназначение), монокристали, стъкло, строителни материали, огнеупори, композитни материали за строителството, метали (черни и цветни) и сплави. Направена е съпоставка с първите материали, използвани от човека и материалите, получавани чрез най-новите технологии. През 2021 г. са вписани 11 инвентарни единици.

Гено Цонков

4.6. Колекция "Скъпоценни и декоративни камъни"

Колекцията се формира от постъпилите в останалите фондове на музея природни минерали и синтетични материали с качества на ювелирна суровина. Част от образците са шлифовани и полирани. Колекцията наброява близо 3000 образци в естествен и обработен вид.

През 2021 година в музея са постъпили 3 бр. образца:

Кехлибар (копал) от Суматра, Индонезия – 2 бр.

Брусит от Белуджистан, Пакистан – 1 бр.

Интерес представлява бруситът – природен образец от лимоненожълти бъбрековидни агрегати от находище Кила Сайфулах, което е ново и единственото на минерала с такъв цвят. Въпреки че е твърде мек за употреба в бижутерийната индустрия, фасетиранияте образци биха били чудесно допълнение към колекцията от редки скъпоценни камъни.

Кехлибар (копал) от о-в Суматра, инв. номер 40354, дарител Кольо Колев

Гергана Кацарска

Е 172, брусит от Пакистан, дарител Андреа Поцков, фирма „So Soul Stone s“

4.7. Научни колекции

В НМ „Земята и хората“ се съхраняват научни колекции на изявени български учени, резултат от тяхната дългогодишна изследователска дейност. Образците от колекцията са дигитализирани и се работи по издаване на каталог.

В резултат на активната дарителска дейност на световноизвестните откриватели на нови минерални видове Игор Пеков и Никита Чуканов, в раздела са заведени колекции с техни авторски образци, в които за първи път са открити съответните минерали.

През настоящата година постъпи дарение от проф. дн Христо Пимпирев, д-р Стефан Велев, гл. ас. д-р Дочо Дочев и д-р Ралица Събева на 19 бр. образци от Антарктида, резултат от тяхната научно-изследователска работа.

Лариса Нешева

4.8. Инвентаризация на фондовете на музея

Като част от основната музейна дейност бе извършването на ежегодната инвентаризация на фондовете на музея (съгласно чл. 93 (1), 2 от Наредбата за отчитане и опазване на движимите паметници на културата). В нея се включиха активно всички служители на отдел „Фондове и експозиции“.

През 2021 г. графикът за инвентаризациите включваше извършване на инвентаризация по репрезентативния метод на раздели и експозиции „Минерали на България“ с материално-отговорно лице Лариса Нешева; „Минерални ресурси на България“ с материално-отговорно лице Светла Старирадева, „Материали“ с материално отговорно лице Гено Цонков, обменен фонд с материално-отговорно лице Илиана Апостолова, както и на колекция „Гигантски кристали“ с материално-отговорно лице Илиана Апостолова.

В рамките на 2021 г. се направи пълна инвентаризация с прехвърляне на материалната отговорност за раздел „Минерални ресурси на Земята“ от Георги Георгиев на Десислава Рачева, за раздел „Минерали на Земята“ от Живка Янакиева на Илиана Апостолова и за раздел „Научни колекции“ от Живка Янакиева на Лариса Нешева.

Извърши се пълна инвентаризация на благородните метали и скъпоценните камъни по утвърдения актуализиран списък (чл. 93 (1), 3. от Наредбата за отчитане и опазване на движимите паметници на културата).

д-р Петко Петров

4.9. Идентификационна и фондова комисии

За 2021 година има 36 протокола от съвместно провеждане на идентификационна и фондова комисии, на които са докладвани общо 230 образци, заведени общо като 173 единици, от които 59 са насочени за основен фонд на музея и 114 към научноспомогателен фонд.

Заседания на Фондовата комисия на музея

За докладването на фондова комисия, освен необходимите документи се изготвят и макроскопско описание на образците. Това позволява, когато се докладва голяма група еднотипни образци, освен индивидуалното описание в етикетите да се опишат по-подробно характерни особености на съответната група (колекция) образци и да се формулират научни проблеми, към които има отношение съответната колекция.

Всички протоколи от фондовите комисии и идентификационните комисии са заведени в научния архив на музея.

д-р Петко Петров

4.10. Фотодокументация на културните ценности

Работи се и по фотодокументацията на образците от основен фонд. Към момента има направена фотодокументация на общо 19 626 минерални образци от основен фонд. Дигитализацията на културните ценности е извършвана основно с цифрово фотографияне на експонати от основен фонд. През 2021 в тази дейност се включи и новия фотоапарат Sony alfa. На сайта на музея могат да се разгледат част от дигитализираните движими културни ценности на музея, като Колекция „Петър Трантеев, Колекция Ахати от Шуменското плато, Колекция Иван Бонев.

До момента е направена фотодокументация на всички витрини в експозицията. При всяко добавяне или изваждане на експонати, както и при разместване (след пълно почистване), задължително се прави нова фотодокументация на съответната витрина. За всяка от витрините се поддържа компютърен архив, в който може да се проследи промяната в съответните витрини през годините.

В електронен вид се съхранява систематизиран архив на всички снимки, подредени по витрини и по дата на фотодокументиране. Архивът се прехвърля и на хартиен носител, в отделна папка за всяка витрина.

Фотодокументацията на всички новопостъпили образци в основния фонд на музея е част от текущата фондова работа.

д-р Петко Петров

4.11. Препарация и консервация на минерални образци

Препариране (почистване и оформяне) се извършва на всички образци, които постъпват в музея като собствен сбор. Образците, които постъпват като дарения, обмен или откупка, като правило са преминали през подобна обработка, но ако се нуждаят от такава, преминават преди постъпване пред идентификационна и фондова комисии.

В редки случаи се налага консервация на минерални образци, които с нещо са изключителни и трябва да бъдат запазени. Тя се извършва от уредниците на музея, които имат многогодишен опит в това отношение. На такава процедура се подлагат единствено образци, които са в процес на подготовка за докладване пред идентификационна и фондова комисия.

д-р Петко Петров

5. ОБОГАТЯВАНЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА МУЗЕЯ

Обогатяването на фондовете на музея се осъществява чрез експедиционна и дарителска дейност, извършване на откупки и обмен. През 2021 г. във фондовете на НМЗХ са постъпили 173 образци, инвентирани по фондове както следва:

Раздел	1-во трим.	2-ро трим.	3-то трим.	4-то трим.	Общо
Материали		11			11
Минерали на България		28			28
Минерали на Земята		10			10
Минерални ресурси на България		7			7
Минерални ресурси на Земята		0			0
Научни колекции		3			3
Научно-спомагателен фонд		114			114
Обменен фонд		0			0

Очевидната неравномерност в работата на комисиите е свързана основно с извънредния режим на работа във връзка с Ковид 19.

д-р Петко Петров

5.1. Собствени сборове

През 2021 година беше проведена една командировка с цел сбор на минерални образци с маршрут: с. Огняново, с. Мишевско, с. Ауста, с. Голямо Каменяне и Маджарово. Пътните разходи по командировката бяха поети от проект Д01-214/28.11.2018 от ИМК-БАН. По-интересни находки са хромсъдържащи и хром-ванадиеви мусковити от кариера „Огняново“ и хромсъдържащи хлорити от Голямо Каменяне.

5.2. Обмен на минерали

През 2021 г. обмен на минерали не беше извършван. Поради много сложната и дълга процедура за обмен, предвидена в сегашното законодателство, всички колекционери се въздържат от извършването на обмен с НМ „Земята и хората“. В обменните фондове на другите български музеи към момента няма минерални образци, които биха били от интерес за фондовете на НМ „Земята и хората“.

В обменния фонд не са постъпили нови минерални образци.

д-р Петко Петров

5.3. Откупки на минерали

През настоящата година няма откупки на минерали.

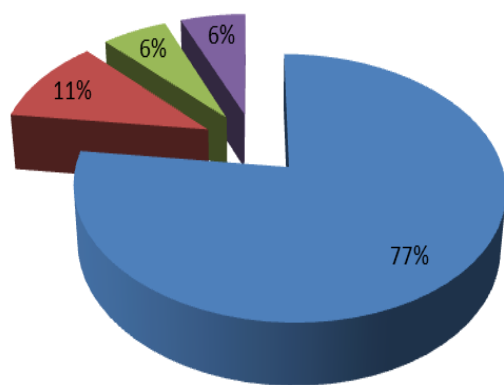
д-р Петко Петров

5.4. Дарения

Благодарение на щедростта на български и чуждестранни дарители над 77% от експонатите в основен фонд на музея са постъпили чрез дарение. Значителен е броят на дарителите, които дарили веднъж, продължават да го правят и през годините. Броят на дарителите от създаването на музея до сега е 1046, а за изтеклата 2021 година – 32.

Дарители за 2021 г. в хронологичен ред на постъпленията

1.	Кольо Колев	17.	Александър Сталийски
2.	Александър Диков	18.	Владимир Недялков
3.	Момчил Казанджиев	19.	Борислав Барбов
4.	Огнян Тодоров	20.	Александър Николов
5.	Сергей Иванов	21.	Стефка Приставова
6.	Красен Чошнов	22.	Радостин Паздеров
7.	Росица Иванова	23.	Николай Господинов
8.	Румен Иванов	24.	Красимир Кръстев
9.	Георги Нашков	25.	Виктор Паяков
10.	Петър Петров	26.	Андреа Поцков
11.	Гюнай Юмер	27.	Милан Ичев
12.	Георги Георгиев	28.	Ралица Събева
13.	Росен Аврамов	29.	Христо Пимпирев
14.	Александър Амзин	30.	Стефан Велев
15.	Пламен Дойчев	31.	Дочо Дочев
16.	Николай Караиванов	32.	Михаил Малеев

Процентно разпределение на постъпилите образци в основен фонд до края на 2021 година, според начина на придобиване

През 2017 г. се породи спонтанно желание у някои любители-колекционери да подарят на музея свои образци. Това бяха приятели на музея от социалните мрежи, непознати за нас, с най-разнообразни професии. И това дарителство се превърна в традиция. Вече пет години във временната експозиция „Нови постъпления“ присъства отделна витрина с даренията на Фейсбук приятелите на музея.

Светла Старирадева

6. ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

6.1. Цифровизацията на образците от фондовете

Цифровизацията на образците от фондовете е на няколко нива.

От 1996 г. в музея работи компютърна инвентарна картотека, която обхваща образците от основен, обменен и научно-спомагателен фонд. Към 31.12.2021 година в инвентарната картотека са вписани всичките 21 272 инвентарни единици от основен фонд, 3087 от обменен фонд и 8 476 от научно спомагателен фонд.

Работи се и по фотодокументацията на образците от основен фонд. Към момента има направена фотодокументация на общо 19 626 минерални образци от основен фонд.

Дигитализацията на културните ценности е извършвана основно с цифрово фотографиране на експонати от основен фонд.

До момента е направена фотодокументация на всички витрини в експозицията, като след всяко разместване се прави нова фотодокументация на съответната витрина.

д-р Петко Петров

6.2. Постоянни експозиции

През 2021 г. музеят спечели проект „Създаване на 3D 360° HDR 4K виртуална разходка с интерактивни тагове за интернет сайта и FB профила на НМ „Земята и хората“, финансиран от Национален фонд „Култура“ по програма „Културно наследство“. Заснети бяха всички 126 витрини от постоянната експозиция, 12-те сектора с гигантски кристали, пространствата с временни експозиции, интерактивния и геоложкия кът. Виртуалната разходка вече е качена на web-сайта на музея. През 2022 година предстои добавянето на интерактивни тагове с информация на български и английски език.

Светла Старирадева

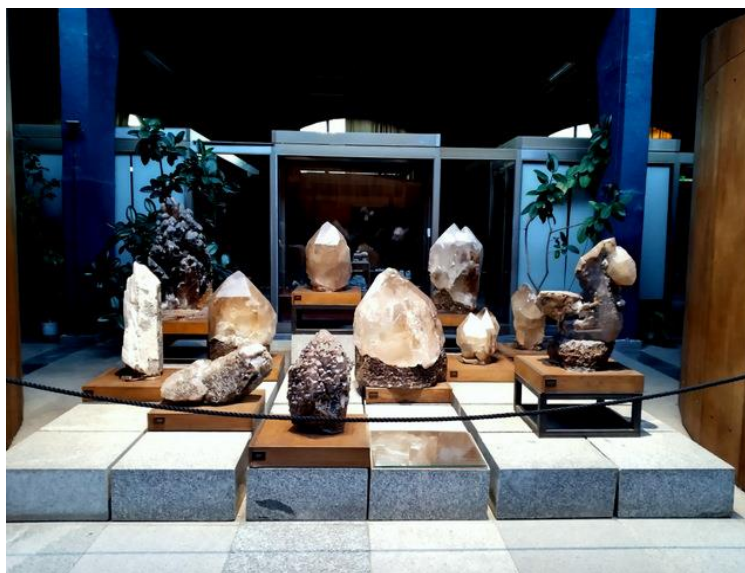
7. ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ

7.1. Постоянни експозиции

7.1.1. Гигантски кристали

През 2021 г. най-атрактивната експозиция в музея „Гигантски кристали“ се сдоби с допълнително насочено осветление, което придава допълнителен чар на уникалните кристали във вечерните часове. Това направи залата още по-предпочитано място за музикални и артистични изяви.

Продължи изграждането на първия в България музикален орган, дело на български майстор и музикант – Росен Драганов.

Сектор „Природно изкуство“ с допълнителното осветление

Десислава Рачева

7.1.2. Минерали на Земята

Експозицията „Минерали на Земята“ дава обща представа за разнообразието на минералното царство. В 22 витрини са показани често срещащи се в природата минерали и такива, които са изключителна рядкост и се намират на единични места по све-

та. В експозицията по систематичен принцип е показана една малка част от съхраняваните във фондовете над 1663 минерални вида. Експозиция „Минерали на Земята” се обогатява с нови по-представителни за минералния вид образци, допълващи тематичния обхват на систематичната колекция, маркирани с червена точка, за улеснение на посетителите.

Илияна Апостолова

7.1.3. Минерални ресурси на Земята

В класифициран ред е показано съществуващото на нашата планета Земя богатство от минерални ресурси, което човечеството използва от древността до наши дни и ще използва и в бъдеще. Експозицията показва значимостта на миннодобивната промишленост за напредъка на обществото.

През 2021 г. всички витрини и част от образците бяха основно почистени, а етикетите – подновени. На всички експонати бе направена дигитализация.

Десислава Рачева

7.1.4. Минерали на България

Експозицията на раздела показва части от минералното разнообразие на България, които представляват миниатюрни природни модели, обречени на унищожение или вече унищожени от естествените геоложки процеси, от миннодобивната дейност или от неразумно отношение на човека към природата. В експозицията са показани най-привлекателните и редки минерални образци, които имат качества на природно изкуство и са обект на многократно общуване с посетителите на музея.

Новата витрина с минерали от находище „Чала“

За Деня на дарителя – 19 юни е направена нова тема в експозицията „Минерали от Чала“ на мястото на тема „Арагонит от Брусевци“. В нея е показано минералното разнообразие на находището – множество редки видове като осаризаваит, биверит и ктенасит, както и естетични образци от зонален аметист, дендрити самородна мед, епиморфоза на кварц по барит.

През 2021 г. са актуализирани с новопостъпили образци витрини: Е 254, Е 255, Е 241, Е 242, Е 246 на тема „Минерали от Маданското рудно поле“.

Лариса Нешева

7.1.5. Минерални ресурси на България

Постоянната експозицията на раздела показва минералните богатства на страната. Представени са основните действащи, отработени и потенциални находища, които ще се разработват в бъдеще. В двадесет витрини са експонирани 402 броя образци от раздел „Минерални ресурси на България“.

През 2020 година беше изцяло подменен реквизита на 20-те витрини от раздел „Минерални Ресурси на България“. През годината бе актуализирана една от витрините с благородни метали Е 232 с новопостъпил образец от находище, което сега е в процес на проучване.

Всички образци от основен фонд в експозицията са фотодокументирани.

Витрини Е 221 „Умни и безотпадни технологии“ и Е 234 „Силицити“ и „Перлит“ – част от индустриалните минерали, добивани в България

Светла Старирадева

7.1.6. Материали

Една от най-ценните колекции на фонда са монокристалите (Е 201-203, Е 220). Изложени са монокристали с уникални свойства, синтезирани по различни методи в български лаборатории или с участие на български научни екипи. Сред тях се отличава калиевоитербиевият волфрамат, с който е направен свръхмощен лазер, способен да изпрати сигнал до Луната.

Гено Цонков

7.1.7. Скъпоценни и декоративни камъни

Експозиция „Скъпоценни и декоративни камъни” заема част от втория етаж на музея и се разполага в 12 големи и 16 малки витрини. В тях са експонирани природни и обработени скъпоценни и декоративни камъни, както и изделия от тях и екзотични скъпоценни камъни. Сред колекцията заслужават внимание добре познатите като имена традиционни камъни – диамант, сапфир, топаз, аквамарин, смарагд и др., редките – танзанит, скаполит и екзотичните и непознати за широката публика евклаз, данбурит, тектит и др.

Скъпоценни камъни от експозиция Е 272 и Е 261

Гергана Кацарска

7.2. Временни експозиции

7.2.1. Експозиция „Нови постъпления 2021”

Всяка година на 19 юни, когато музеят чества Деня на дарителя, се открива временна изложба. В шест витрини, разположени на първия етаж в западното крило, всеки раздел представя новите постъпления от дарения и теренни сборове през изминалия сезон.

7.2.1.1. Нови постъпления в раздел „Минерали на Земята“

Е 172 – Представено е дарението на доц. Михаил Малеев на образци с висока научна и историческа стойност – оригинални образци на руски геолози и учени, термообработен при 600⁰С хакманит, образец от типовото находище за пирофилит и образци от Якутия и Южен Урал.

Е 172 – Дарение от доц. М. Малеев

Светла Старирадева

7.2.1.2. Нови постъпления в раздел „Минерали на България“

Е 170 – Експонирани са част от минералните образци, постъпили през годината като дарение от фейсбук приятели на музея – аланит-монокристал, от Д. Окол, дарение от Момчил Казанджиев; яспис и ахат от Голобрадово, дарение от Фикрет Карамехмед; орбикулярни ясписи от нови точки от България, дарени от Здравко Стефанов, Христо Попхристов и Никос Дафнис и Асимиана Склари.

Е 170 – Минерали от България, дарени от фейсбук приятели на музея

Е 169 - Експонирани са най-впечатляващите образци, постъпили през годината: смарагд от втората находка в България – находище Югово, дарени от откривателя Милан Ичев и Стефка Приставова, морион – монокристал от с. Вишнево, дарение от Александър Диков, ахати от с. Пещерско, дарение от Гюнай Юмер; колекция от ясписи от различни находища в България – научна колекция на проф. Руслан Костов и доц. д-р Радостин Паздеров, послужили за написването на тяхната монография „Ясписите в България“.

Е 169 – „Минерали на България“

Лариса Нешева

7.2.1.3. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на България“

Във витрина Е 168 са експонирани дарените образци от находище „Милян камък“ и кариера „Огняново“.

Е 168 Част от новите постъпления в раздел МРБ

В началото на месец юни постъпиха четири дарения от членове на Българския антарктически институт: проф. Христо Пимпирев, Ралица Събева, Стефан Велев и Дочо Дочев. Образците са общо 19 на брой – минерални и фосилни, от различни точки на Антарктида. И в момента някои от тях са предмет на научни изследвания на неживата природа на Ледения континент. Поместени са във витрина Е 171 във временната експозиция. Особено място в нея заема образец с белемнити, донесен от проф. Христо Пимпирев при неговата първа експедиция – сезон 1987/88 година.

30428 Белемнити (род *Dimitobelus*) във варовит пясъчник Долна креда (110 млн.г.), остров Александър, Британска база Фосил Блъф, дарение от проф. Пимпирев

8473нсф Фосилизирани растителни останки в пепелни туфи, нос Уилямс, остров Ливингстън, дарение от Стефан Велев

Рудни образци от полуостров Хърд, остров Ливингстън, дарение от Стефан Велев
Светла Старирадева

7.2.1.4. Нови постъпления в раздел „Материали“

Даренията от Института по минералогия и кристалография към БАН са разработки на двама млади учени: д-р инж. Александър Николов и д-р Борислав Живков Барбов – главни асистенти в института. Първото е в областта на геополимерите, наподобяващи природните скалообразуващи минерали. Включва мостри от олекотен геополимер на базата на летяща пепел от ТЕЦ Марица AES, гр. Гълъбово и геополимери, направени от отпадъчна шлака от завод Аурубис в гр. Пирдоп. Второто дарение е в областта на една уникална група минерали, каквито са зеолитите. Музеят вече притежава мостри от седем синтетични зеолита, получени от въглищни пепели и пепел от оризови люспи.

Е 168 Нови материали

Гено Цонков

7.2.2. Временна изложба „На Минно-геоложкия бранш – с благодарност“

По случай 18 август - Деня на миньора и 30-годишния юбилей на Българската минно-геоложка камара Националният музей „Земята и хората“ представи временна изложба под надслов „*На минно-геоложкия бранш - с благодарност!*“. В няколко витрини бяха експонирани минерални образци от различни обекти на членове на БМГК, от дарения или събрани от сътрудници на музея, благодарение на разрешенията за достъп до подземни мини и открити кариери.

7.3. Гостуващи изложби

7.3.1. Съвместна изложба НМ „Земята и хората“ с Археологически музей „Велики Преслав“

- приключи на 01.04.2021 г.

7.3.2. Гостуваща изложба в Културен център към фондация „Миньо Балкански“, с. Оряховица

- приключи на 20.03.2021 г.

7.3.3. Гостуваща изложба „Съкровищата на Земята“ в Археологически музей, гр. Хисаря

- от 23.03.2021 г.

7.3.4. Други гостуващи изложби на НМ „Земята и хората“

Поради проявения голям интерес вече няколко години продължават изложби, в които са включени силно въздействащи минерални образци от музейните колекции на НМЗХ в:

- Етнографски музей „Дунавски риболов и лодкостроене“ – Тутракан;
- СОК „Камчия“;
- РИМ, гр. Бургас.

Лариса Нешева

8. УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

8. 1. Образователен кът за деца

Образователният кът е обособено пространство в експозиционната зала с няколко модула. В него са създадени условия от 3- до 12-годишни деца, заедно със своите

придружителите, чрез игри да учат и да правят лични открития. Интересът към къта не намалява дори десет години след създаването му.

През втората белязана от пандемия година децата, посетили къта са двойно повече от първата: общо 1309, от които 978 със заплащане и 331 със свободен вход. Те са идвали основно със свои близки, но също и в групи от училища, детски градини, занимални, детски центрове. От откриването на къта посещенията в него са от общо 15968 деца.

В началото на годината беше реализиран проектът „Реновиране и подобряване на достъпността за незрящи деца на Образователен кът“. Кътът беше цялостно освежен, подновен и възстановен. На брайлова азбука са отпечатани информационни материали и книжка за опознаване на минералите и техните свойства цепителност и магнитност. Върху частите от пъзели-кристали и клишетата за рисуване са поставени релефни знаци и надписи за децата със зрителни затруднения. Новостите са тактилна колекция от кристали, албум за минералите, постери, над 20 познавателни книги и голям стереометричен конструктор.

8.2. Учебно интерактивно пространство в експозиционната зала

Интерактивният кът е зона за взаимодействие между музейната публика и лектори или водещи. Пространството е оборудвано за прожекции на филми или презентации с голям телевизионен екран. Има условия за постерни или други изложби. Обичайно тук протичат образователните игри.

Виртуален поглед към Интерактивния кът

През 2021 г. интериорът беше оживен от новосъздадени цветни постери. По време на заснемането за Виртуална разходка в музея кътът беше аранжиран с образци от учебната колекция и слайд „Морфология и симетрия“, за да се демонстрират някои от възможностите, които предлага. В къта протекоха занимания по образователните програми „Геология и история на Земята“, „Загадките на Земята“ и Летни ваканционни игри, както и Обучение за асистенция на посетители с нарушено зрение. Прожекциите в къта бяха общо 10, от които 6 презентации и 4 научнопопулярни филма.

8.3. Кабинет по геология

Знания и смисъл се генерират чрез вътрешната умствена дейност от взаимодействието между опит и идеи. Затова към въздействието от експозиционната зала музея добавя потенциала на Кабинет по геология с голяма учебна колекция и с условия учещите да изследват проблеми и да търсят решения. Заниманията в кабинета правят достъпни геоложките знания, запознават с разпространени минерали (над сто), десетки видове скали и основни групи вкаменелости.

Основните сбирки са представени в шест витрини: Минерали; Минерални ресурси; Магмени скали; Седиментни скали; Метаморфни скали и Вкаменелости. За всяка от тях през 2021 г. беше създаден цветен информативен постер с най-важното по темата, както и допълнителни постери История на Земята, Развитие на живота и Геохронологичка скала.

7А клас на 97 СУ, София с тяхното дарение

През 2021 г. в учебната колекция постъпиха няколко десетки нови образци от фондови комисии или по друг път. Особено радващо е дарение от 7А клас на 97 СУ, София – 15-сантиметрова мида *Pseudopecten aequivalvis* (J. Sowerby), вкаменелост на 200 милиона години от района на с. Балша. През годината бяха обработени над 200 образца от учебната колекция, голяма част определени и разпределени по тематични колекции. На 132 бр. беше поставена трайна номерация и бяха вписани.

Към многобройните учебни помагала през 2021 г. са добавени 28 големи картонени макета на кристални форми, дарени от проф. Р. Костов и доц. Р. Паздеров, МГУ, както и други материали за симетрията на кристалите; нови образователни игри и шкаф за съхранението им; допълнителна лабораторна стъклария; 2 презентации; постерен слайд „Морфология и симетрия“, филм на проф. Хр. Смоленов „Най-древната цивилизация на Земята“.

8.4. Образователни програми

Нови идеи за преподаване бяха успешно приложени в създадените образователни програми. Реализиранията им е представена по хронология на заниманията:

27 април	„Геология и история на Земята“ с ученици от V и VI кл. от ЧОУ „Светлина“
15 май	За премиерата на книгата „Един ден в музея“ на Т. Петев и З. Христова
14 юни	„Загадките на Земята“ с кръжок „Роботика“ от 30 СУ „Братя Миладинови“
30 юни	Летни ваканционни игри: „Земята“
7 юли	Летни ваканционни игри: „Кристалите“
11 юли	Фестивал на симетрията: Ден на семейството
14 юли	Летни ваканционни игри: „Минералите“
21 юли	Летни ваканционни игри: „Вода и живот“
28 юли	Летни ваканционни игри: „Подземните богатства“
5 август	Летни ваканционни игри: „Земята“
2 септември	Летни ваканционни игри: „Кристалите“
11 октомври	„Образованието в музея“ за студенти от Италия и Испания

Най-дълбока следа оставиха „Летните ваканционни игри 2021“ за деца от 7 до 11 годишна възраст. Планирани като 5 занимания с продължителност 2 часа с оптималните 10 места, поради настоящия интерес достигнаха 7 занимания с до 15 участника. Потенциалът на проекта предстои да се разгърне след отпадането на ограниченията във връзка с пандемията от COVID-19.

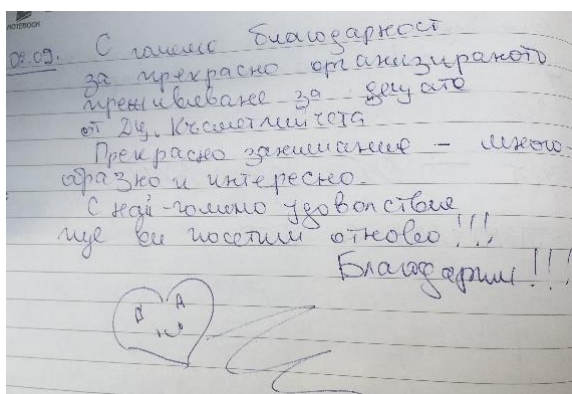

Всяко от занятията: „Земята“; „Кристалите“; „Минералите“; „Вода и живот“; „Подземните богатства“, включваше 4-5 различни игри, траещи не повече от 30 минути. Забавните елементи бяха дозирани и управлявани, така че потокът на вниманието да е насочен към мислене, а удовлетворението да идва от познанието. Подборът на вълнуващи децата теми, редуването на игри с различна динамика, смяната на мястото и на водещия уредник, изобилието от работни предмети не позволиха спадане на интереса. Накрая всяко дете отнасяше по нещо, направено от него: вулкан, кристал, карта с минерали, фосил, рисунка или цветен тебешир.

Малките откриватели преминаха през основни дялове на минералното царство, насладиха се на красотата и съвършенството на кристалите, откриха свои ориентири и вдъхновение за нови търсения. Игрите придадоха задълбоченост и приложимост в живота на наученото в музея и отвориха детските очи за цялостен поглед върху света.

И децата, и родителите оцениха резултата, поканиха свои приятели и пожелаха отново да участват. Още при записването пролича огромното търсене на знанията от програмата. Преобладаващите мнения бяха: „Детето не спира да говори за преживяното“ и „Не вярвах, че е възможно да научи толкова много за толкова кратко време!“.

Последната група се сбогува с нас в хор с: „Обичаме ви!“ Нашият отговор е: „И ние ви обичаме! Затова направихме тези игри.“

8.5. Видеопроекции, компютърни презентации

През 2021 г. в НМЗХ се състояха 14 прожекции на филми и презентации с общо 281 зрителя. От тях 116 са деца, а 165 – възрастни. Филми са гледали 196 души, от които 52 деца и 144 възрастни. Представените 7 презентации бяха част от различни образователни програми и обучения с общо 85 зрителя, от които 64 деца и 21 възрастни. Тук не са отразени презентациите от конференции и семинари.

Компютърна презентация

Десислава Делибалтова

9. УЧЕБНИ КОЛЕКЦИИ

Част от постъпващите образци, масов материал – сборове на уредниците, се насочват за учебни цели в образователните програми, които провеждаме. По молба на други музеи, читалища, средни училища и висши учебни заведения, музеят дарява учебни сбирки. Сбирките, предназначени за учебните заведения са насочени за подпомагане обучението по география, физика и неорганична химия. Те съдържат образци от основните минерали, полезни изкопаеми и скали. Основна мисия на НМ „Земята и хората“ е подпомагане образованието на българските ученици и студенти.

За историческите и археологически музеи се подбират естетични образци, които могат да се експонират. Задължително присъстват минерали от България, полезни при идентификацията на артефакти: кремъци с различна геоложка възраст, талк, кварц, халцедон, ясписи, минерали, използвани като природни пигменти: хематит, гьотит, графит, малахит, азурит, фелдшпати.

Светла Старирадева

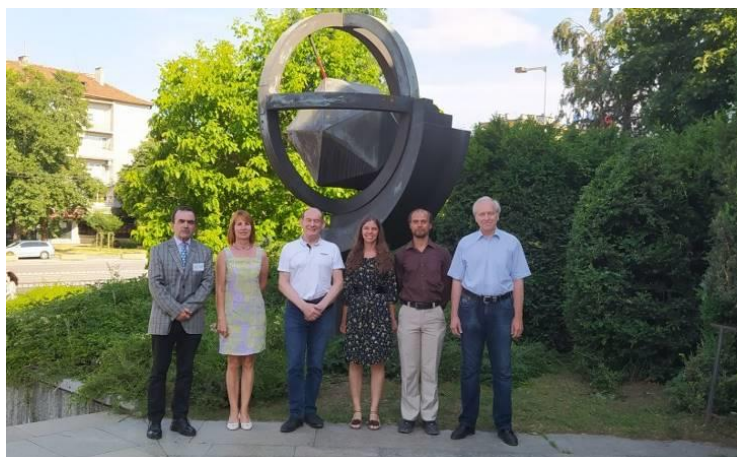
10. НАУЧНА И НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

И през 2021 г. поради Ковид кризата достъпът до външни лаборатории за анализи беше силно ограничен и това стесни обхвата на научните изследвания в музея. Разчиташе се главно на оптиката и стария рентгенов апарат, който значително време беше в ремонт. Усилията бяха насочени към диагностика на образци за насочване по фондовете, както и към разработките, свързани с участие в различни научни конференции.

10.1. Международни конференции, проведени съвместно с Българско минералогическо дружество.

10.1.1. Фестивал на симетрията

– Международен мултидисциплинарен фестивал на науките и изкуствата – 9-12 юни 2021 г. Проведе се при хибриден режим с общо 56 участници от България, Полша, Германия, Франция, Русия.

10.1.2. Девета международна конференция „Минералогия и музеи“

ММ9 на Световната Минераложка Асоциация (ИМА) – 24-26 август 2021 г. Проведе се при хибриден режим с общо 66 участници и 120 автори и съавтори от цял свят. От страна на музея с доклади и постери в конференцията взеха участие Светлана Енчева, д-р Петко Петров, Лариса Нешева и Десислава Делибалтова.

10.2. Научно-изследователска дейност.

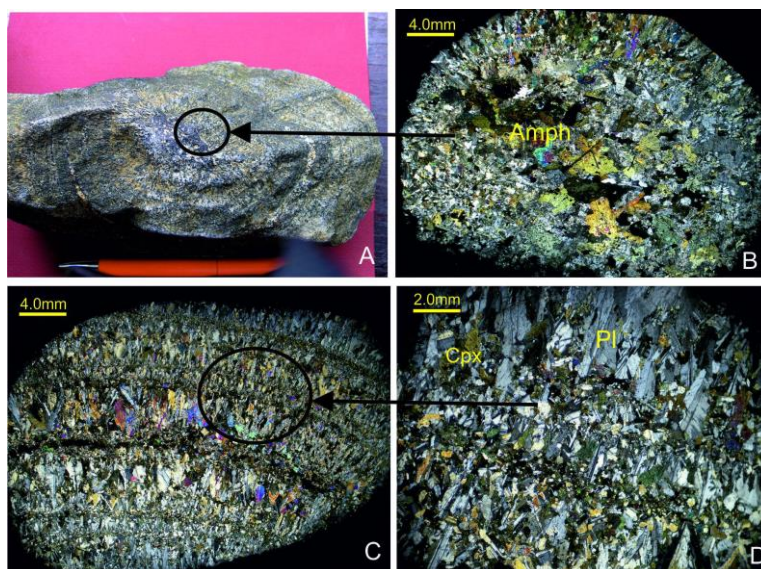
През годината се работи по следните научни теми:

Тема: „Магмени скали с необичайна текстура от района на с. Железница, Плана планина“

През пролетта на 2021 г. Петър Петров – доцент д-р във Факултета по химия и фармация на СУ "Св. Кл. Охридски", любител на минерали и дарител на НМ „Земята и хората“ донесе къс скала, намерена от него в СЗ част на Плана планина в околностите на с. Железница с въпроса: какво е това? Въпреки че геологията на Плана е подробно изучена и описана в специализираната литература, в този случай не можахме да дадем бърз отговор. Скали с подобен външен вид (кълбовиден с радиален строеж на минера-

лите, т.нар. орбикуляри) досега не бяха намирани в България. Те са сравнително рядко явление в природата и представляват петроложки феномен и в наши дни. Това провокира интереса на Светлана Енчева и Петко Петров, съвместно с доц. Стефка Приставова от МГУ „Св. Иван Рилски“, да започнат изследвания. Предварителните резултати бяха докладвани на Годишната конференция на Българското геологическо дружество Геонауки'21 през м. декември. Събраният материал подлежи на допълнителни изследвания.

За пореден път се убедихме колко потенциал има в доброто сътрудничество и приятелство с дарителите на музея.

Макро- и микрофотографии на изследваните орбикуляри

Тема: “Пиритна болест“ по образците от пирит, марказит, пиротин в музея“

Петко Петров от 12 години прави експерименти и изследва проблема, нар. „Пиритна болест“. След дългогодишни наблюдения, запознаване с причините и механизма на разпад на образци от пирит, марказит и пиротин, изработва методика за третиране на заразените образци, така че да се стопира този процес, както и начин на правилно им съхранение. Резултатите докладва на 9-та Международна конференция „Минералогия и музеи“ на ИМА, проведена на 26-28 август 2021 г. в музея.

Заразен и разпадащ се образец пирит

Третиране на пирит в етанол

10.3. Лаборатории

- Рентгенова лаборатория – извършени са 83 броя рентгеноструктурни изследвания на минерали за докладване на фондови комисии и по научни теми на специалисти от музея. Извършена е редиагностика на предварително извършени дифрактограми по отделни групи и находища.
- Лаборатория по оптична микроскопия - в електронната база има вписани 1273 дюншлифа.
- Шлифова лаборатория – за стопанска дейност са срязани и полирани 136 бр. образци, а за докладване пред фондова комисия 13 бр. образци.

10.4. Научни публикации

- **Nesheva, L.** Earth and Man National Museum: an accessible cultural and educational center of geology and mineralogy for blind and visually impaired visitors. Extended Abstracts, 9th International Conference Mineralogy and Museums, 24-26 Aug. 2021, Sofia.

- **Delibaltova, D.** Teaching geology and mineralogy at the Earth and Man National Museum, Sofia. Extended Abstracts, 9th International Conference Mineralogy and Museums, 24-26 Aug. 2021, Sofia.

- **Petrov, P.** The pyrite decay problem. Extended Abstracts, 9th International Conference Mineralogy and Museums, 24-26 Aug. 2021, Sofia.

- Maleev, M., **P. Petrov, Sv. Encheva.** Sofia initiative “Preservation of Mineral Diversity”. Extended Abstracts, 9th International Conference Mineralogy and Museums, 24-26 Aug. 2021, Sofia.

- Tarassova, E., M. Tarassov, A. Zhalov, **Zh. Janakieva.** Morphology of secondary calcite deposits in an abandoned mine in the Western Rhodopes, Bulgaria. Сп. БГД, 82, кн. 3, 2021.

- Pristavova, St., **Sv. Encheva, P. Petrov, P. Petrov** – Orbicular monzodiorites from the NW part of the Plana pluton – preliminary results. Сп. БГД, 82, кн. 3, 2021.

- **Zlateva-Uzunova, R.** Chipped stone industry. In: Kovachevets, northeast Bulgaria. Archaeological investigations of a Neolithic pit site in an upland area of the Lower Danube Valley.- (K. Bacvarov, G. Katsarov ed.), BAR International Series, 2021.

- Bacvarov, K., G. Katsarov, N. Nikolova, **R. Zlateva, N. Karastoyanova.** The salvage excavation: features and their contexts. In: Kovachevets, northeast Bulgaria. Archaeological investigations of a Neolithic pit site in an upland area of the Lower Danube Valley.- (K. Bacvarov, G. Katsarov ed.), BAR International Series, 2021.

Лариса Нешева, Светлана Енчева

11. НАУЧНО-ПОПУЛЯРНА ДЕЙНОСТ

В списание „Минно дело и геология“ е публикувана статия за временната изложба в НМ „Земята и хората“ по повод Деня на миньора 18 август:

- **Енчева, С., С. Старирадева.** Изложба под надслов „На минно-геоложкия бранш – с благодарност!“ в НМ „Земята и хората“. Минно дело и геология, 7, 2021.
- През 2021 г. във Фейсбук страницата на музея продължи публикуването на презентации с научно-популярно съдържание. Те са отразени в Приложение №II.

Лариса Нешева

12. УЧАСТИЕ В КОНКУРСИ, ПРОЕКТИ И ПРОГРАМИ

12.1. Проекти по сесии на Министерство на Културата, финансирани в края на 2020 г.

Според правилата на последната за годината сесия „Дейности по опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии“, спечелените проекти се отчитат финансово през декември 2020, а реализацията им и отчитането на извършените дейности се осъществява през 2021 г. В тази сесия НМ „Земята и хората“ спечели финансиране на два проекта:

„Реновиране и подобряване на достъпността за незрящи деца и техните придружители на Образователен детски кът по геология и минералогия в музея“.

С този проект беше подобрена достъпността на средата в детския кът с надписи и указания на Брайл. Екипът на музея премина обучение на за асистенция на посетители със зрителни затруднения. Поставени бяха брайлови надписи на кристални образци, които могат да бъдат докосвани от посетителите.

„Закупуване на оборудване за фотодокументация на образците от основен фонд на НМ „Земята и хората“, като част от дигитализацията на движимите културни ценности.“

Финансирането по проекта беше използвано за обезпечаване с надеждна апаратура и пособия на фондовата работа по фотодокументация на образците от основен фонд. Осигурена беше и възможност за качествено заснемане на образци във връзка с научно-изследователската дейност на музея.

12.2. Проекти по сесии на Министерство на Културата, финансирани през 2021 г.

НМ „Земята и хората“ кандидатства и в двете обявени за 2021 година сесии на Министерство на Културата на тема „Дейности по опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии“, като спечели финансиране и при двете си кандидатствания.

Реализирани бяха проектите:

„Изграждане на система от насочено (точково) осветление в зала „Гигантски кристали“ като централно експозиционно пространство на НМ „Земята и хората“.

Чрез изграждането на тази система, Музеят обнови и модернизира за публиките си своята най-известна експозиция. Възможностите на системата да бъде модифицирана (посоката на светлинните потоци да се променя) дава възможност за непрекъснато обновяване на визията на експозицията, поставяне на различни светлинни акценти, подчертаване на различни особености на експонатите, пълноценно възприемане на техни особености като прозрачност, слоистост, включения, цветова дълбочинна палитра.

„Предпечат и печат на актуализирана музейна документация, свързана с научната работа и регистрацията на движимите културни ценности в музеите и художествените галерии съгласно Наредба №Н-6/11.12.2009 г. за формиране, управление и идентификация на музейните фондове (загл. изм. и доп. ДВ бр. 87/2020 г.)“

От 09.10.2020 г. са в сила изменения и допълнения към Наредба №Н-6, издадена от Министъра на културата, в която се регламентират правилата за формиране, управление и идентификация на музейните фондове. С този проект НМ „Земята и хората“ приведе музейната документация, свързана с регистрацията на движимите културни ценности в съответствие с новите изисквания на Наредбата.

12.3.Проекти по сесии на Национален Фонд „Култура“

„Създаване на 3D 360° HDR 4K виртуална разходка с интерактивни тагове за интернет сайта и FB профила на НМ „Земята и хората“

Първото кандидатстване на НМ „Земята и хората“ по сесии на Национален Фонд „Култура“ също беше успешно. Разходката дава обща представа за тематичните колекции на Музея, които могат да бъдат разгледани, без да се навлиза в детайли. Така тя предизвиква любопитство и желание за реално посещение, при което посетителят да се наслади по-пълноценно на всеки от експонатите, да получи допълнителна информация и да придобие нови знания. В 183 интерактивни бутони (тага) ще бъдат включени 183 кратки обяснителни текста на български и английски език с базова информация за Музея и неговите експозиции. Проектът е във фаза на реализация, като по график трябва да бъде завършен през април 2022. На този етап Виртуалната разходка е заснета и публикувана на Сайта на Музея. В месеците до приключване на проекта предстои превод на английски език на интерактивните тагове, представящи всяка от колекциите на Музея и вграждането им в Разходката.

НФК „Едногодишна целева субсидия за подпомагане на дейността на държавни, общински и регионални институти за създаване, съхраняване и разпространение на произведения на изкуството и културата, както и за опазване и популяризиране на културно-историческото наследство“.

НМ „Земята и хората“ получи и финансиране по програмата на НФК „Едногодишна целева субсидия за подпомагане на дейността на държавни, общински и регионални институти за създаване, съхраняване и разпространение на произведения на изкуството и културата, както и за опазване и популяризиране на културно-историческото наследство“ за компенсиране на част от вече заплатени разходите за електрическа енергия на организацията.

Благовеста Кирова

12.4. Проект по сесия на НДФ „13 века България“

Отпечатване на книга „Научна колекция и архив на проф. Иван Бонев, дарени на НМ „Земята и хората“. Научната колекция проф. Иван Бонев е едно от най-стойностните научни дарения, получавани от музея. То беше направено от семейството на известния учен - минералог през септември 2012 г. и съдържа над 500 минерални образци и личния му архив, включващ полеви бележници, бележки по научните изследвания и комплект от публикации на автора. Проектът е с планирана реализация и отчитане през 2022 г.

Милена Христова

12.5. Проекти в сътрудничество

XXIX международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“

Фондация „Земята и хората“ в сътрудничество с НМ „Земята и хората“ получи финансиране и включване в Културния календар на Софийска община за 2021 г. Финансовата подкрепа на общината направи възможна реализацията на проекта в периода 22-26 април 2021 г.

XV конкурс за пианисти „Албер Русел“ и фестивал „Традиция и съвременност“

През 2021 г. НМ „Земята и хората“ бе съорганизатор и партньор на проекта XV конкурс за пианисти „Албер Русел“ и фестивал „Традиция и съвременност“. Проектът, включен в Културния календар на Софийска община за 2021 г. бе реализиран от 24 до 26 октомври 2021 г.

Милена Христова

13. КУЛТУРНА ДЕЙНОСТ

През 2021 година, в условията на пандемия от COVID – 19 редица традиционни събития от културния календар на Националният музей „Земята и хората“ не бяха проведени, поради периодичното затваряне на музея и ограниченията на противоепидемичните мерки. Въпреки тези обстоятелства бяха реализирани множество събития, включително онлайн.

13.1. Изложби

През 2021 годината в музея бяха аранжирани 36 изложби - 11 собствени и 25 съвместни.

На 22 март бе експонирана обновената постерна изложба посветена на Световния ден на водата.

Деня на Земята – 22 април 2021 г., също бе отбелязан с представяне на постерна изложба.

Друго традиционно събитие в музея – „5 юни – Световен ден на околната среда“ представи пред посетителите темата на годината – „Възобновяване на екосистемите“.

На 8 юни г-жа Розалина Касабова експонира изложба-изненада – картини от личната си колекция.

В периода 12-20 юни самоукият автор Людмила Живкова-Димова показа своите живописни платна.

Есенен пейзаж – автор Людмила Живкова-Димова

От 28 юни до 26 август бе показана художествената изложба „Тайните на Земята“ на студенти от класа на проф. Греди Асса – Национална Художествена Академия.

Творби на студенти от НХА от изложба „Тайните на Земята“

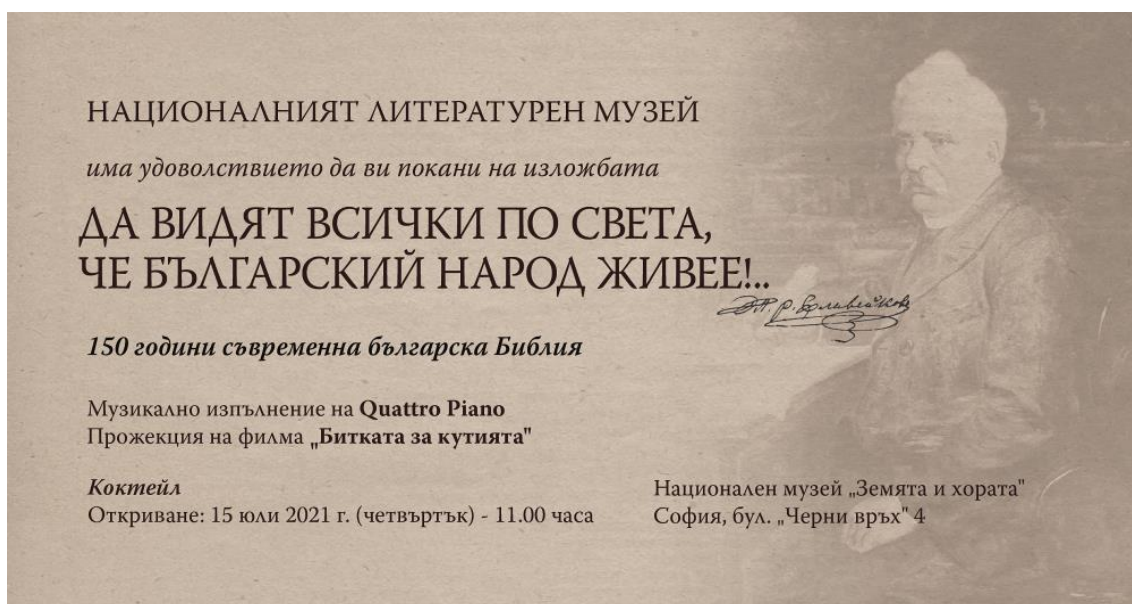
В рамките на Фестивала на симетрията 9-12 юли и Деветата Международна конференция „Минералогия и музеи“ – 24 до 26 август, бяха показани изложбите:

- Кристалите сияят с тяхната симетрия;
- Симетрията в кристалографията и минералогията;
- Минералите в съвременната литература;
- Минерали и скъпоценни камъни във филателистиката;
- Фото-изложба „Минералите в България“;
- Българските геолози и минералози;
- Изложба стъкло „Планета Кубоктаедър“ на Койя Чехларова;
- Арт инсталация „Палми“ на Светлана Мирчева;
- Минерали и скъпоценни камъни във филателията;
- Арт инсталация-модел „Манта“ на Димитър Стоилов и Геновева Владимирова.

Изложба „Минерали и скъпоценни камъни във филателията“

Постерната изложба „Славейковата библия“ – съвместно с Национален литературен музей, показва слабо познати факти от дейността на българският поет Петко Славейков.

Плакат за изложбата „Да видят всички по света, че българският народ живее...“
150 години от създаването на съвременна българска библия

Изложбата „30 години от закриването на Семипалатинския ядрен полигон“, съвместно с посолството на Република Казахстан бе експонирана в периода 27 август – 3 септември.

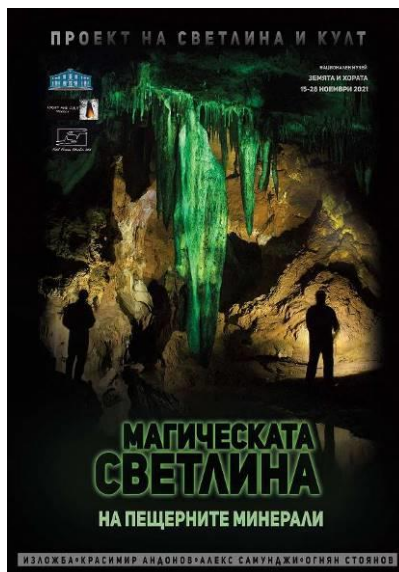
Откриване на изложба „30 години от закриването на Семипалатинския ядрен полигон“

Малките художници от школата за изобразително изкуство, към народно читалище „Пенчо Славейков“ показаха своите работи пред публика за отбелязването на 100ната годишнина на читалището, между 1 и 5 ноември.

Творби от изложбата на школа за изобразително изкуство към НЧ „Пенчо Славейков“

Алекс Самунджи, Оги Стоянов, Красимир Андонов реализираха фото-изложбата „Магическата светлина на пещерните минерали“ между 15 ноември и 10 декември.

Постер за изложба „Магическата светлина на пещерните минерали“

Детски рисунки от конкурса „Централен Балкан през моите очи“ бяха експонирани в периода 2-7 декември.

Изложба на детски рисунки от конкурса „Централен Балкан през моите очи“
д-р Радка Златева

13.2. Заснемания

През 2021 година бяха реализирани заснемания:

- 27 януари – фото-сесия на ORIFLAME;
- 1 февруари – заснемане на епизод от рубриката „10 000 крачки София“-БНТ 2;
- 2 февруари – заснемане на епизод от предаването „Джинс“-БНТ 1;
- 7 февруари – заснемане на музикален видео клип на Квартет „Дестини“ и Александър&Дац;

Квартет „Дестини“ и Александър&Дац в НМЗХ

- На 30 март бе заснето интервю на Нана Гладуиш за представяне на документална поредица – истории на пациенти с рак на гърдата „Продължаваме напред“.
- На 21 и на 23 април бяха заснети два концерта на Ксавие Льоконт и Дарина Малеева;
- 11 август – заснемане на рекламен клип от „Пуш Пул Продъкшън“;
- 22 ноември – заснемане на музикален проект на Рут Колева.

Заснемане на музикален проект на Рут Колева

д-р Радка Златева

13.3. Представяне на книги

В музея през 2021 г. бяха представени 5 нови книги.

На 25 май 2021 г. бе проведена Литературна среща с представяне на книгите „Такава дивна любов“ и „Спасяване на красотата“ на Анна Багряна и Димитър Христов.

Книгите „Спасяване на красотата“ на Димитър Христов и „Такава дивна любов“ на Анна Багряна

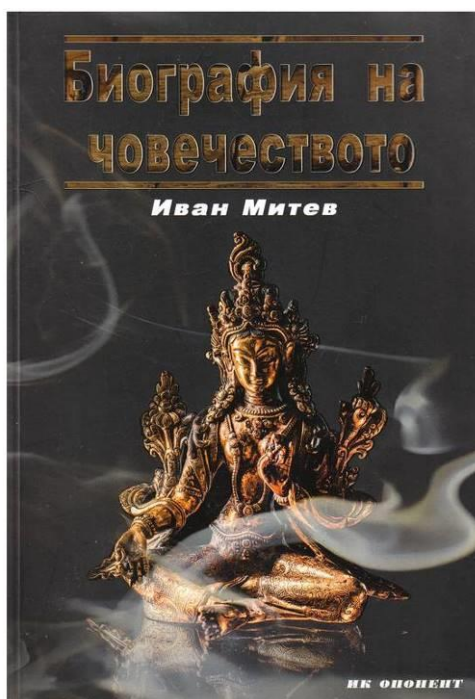
На 15 юни бе чествана 150-годишнината от издаването на „Славейковата библия“ в Цариград през 1871 година, съвместно с Национален литературен музей. Бе представено нейното ново, луксозно издание – дело на сдружение „Извор за бъдеще“, на Университетското издателство „Свети Климент Охридски“ и на Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“.

Директорът на Национален литературен музей – Атанас Капралов открива отбелязването на 150-годишнината от издаването на „Славейковата библия“

Националният литературен салон „Старинният фойтон“ и Националният музей „Земята и хората“ организираха представяне на книгата „Биография на човечеството“ на писателя, пътешественика и колекционера Иван Митев на 19 юли. Д. ф. н. Елена Алекова запозна публиката с книгата и нейния автор.

Книгата „Биография на човечеството“ на Иван Митев

В рамките на отбелязването на стотната годишнина на НЧ „Пенчо Славейков“ бе премиерата на юбилейната книга „Читалище в сърцето на София“ с автор и съставител Тина Драмбозова.

Премиера на книгата „Читалище в сърцето на София“
д-р Радка Златева

13.4. Концерти

Концертите осъществени в музея през 2021 година бяха 19.

На 21 април се състоя Тържествен концерт, посветен на Деня на Земята, с участието на Симфониета София.

Концерт за Деня на Земята

В рамките на XIX Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ бяха проведени:

- Концерт на членове на журито и лауреати от Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ – 5 май;
- Гала концерт на лауреатите от XIX Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ – 7 май.

На 8 юни Розалина Касабова зарадва своите почитатели с концерта „Лирична поема“, заедно с Росен Идеалов.

Момент от концерта на Розалина Касабова

Пианистът проф. Александър Хинчев поднесе виртуозните си изпълнения на публиката на 1 юли, на концерт организиран от Музикална къща „Престо“.

В рамките на Европейската нощ на музеите – 3 юли, се състояха концерти на Юске Хосака и Тома Даракчиев.

На 10 юли Константин Зенкин и Боряна Бекирска реализираха своя музикален проект, „Music that Brings You to Different Dimensions and Densities“.

На 15 юли се състоя и концерта „Quattro Piano“.

Като част от събитията за отбелязване на 76-тата годишнина от атомната бомбардировка над гр. Хирошима, на страницата на НМ „Земята и хората“ в социалната мрежа „Facebook“ бе излъчен концерт на Юске Хосака.

На 14 и 15 септември Музикална къща „Престо“ представи пред публиките два клавирни рецитала – на Дурата Лазо и Марина Савова.

В рамките на Дни на Европейското наследство на 19 септември се състоя концерт за орган и пиано на Росен Драганов и Янко Маринов.

Плакат за концерта на Росен Драганов и Янко Маринов

На 8 октомври Музикална къща „Престо“ представи концерт на Симфониета Видин със солист Християна Лоизу.

Момент от концерт на Симфониета Видин със солист Християна Лоизу под диригентството на Петър Димитров

По време на XV Международен конкурс за инструменталисти „Албер Русел“ бяха изнесени:

- Концерт на журито на конкурс за инструменталисти „Албер Русел“ – 24 октомври;
- Концерт на лауреатите на конкурса – 25 октомври.

На 31 октомври Камелия Кадер и Юрий Ильинов представиха своите интерпретации върху произведения на Чайковски, Шуберт, Рахманинов, Верди и др.

Симфониета Видин със специалното участие на Янко Маринов и Петя Буюклиева, зарадваха своите почитатели на 19 ноември.

Плакат за концерта на Симфониета Видин

По случай 30-тата годишнина на Национален парк „Централен Балкан“ публиките получиха изненадващ концерт от популярни песни на 2 декември.

На 5 декември струнното трио - Марио Хосен, Марта Потулска и Лиляна Кехайова вдигна публиката на крака, при нестихващи овации с премиерните за България „Голдберг вариации“ на Й. С. Бах за струни, като част от Музикалния фестивал „Софийски музикални седмици“.

Плакат за концерт на Марио Хосен, Марта Потулска и Лиляна Кехайова
д-р Радка Златева

14. ОНЛАЙН СЪБИТИЯ

Съобразно периодичното затягане на ограниченията, наложени в условията на пандемия, НМ „Земята и хората“ продължи серията от презентации, посветени на мисералогията, традиционните за музея културни събития и др. Презентациите са публикувани на трите канала на музея в социалната мрежа Facebook, а част от тях и в Youtube. Всички онлайн събития са включени в Приложение №II – 14 броя.

д-р Радка Златева

15. WEB СТРАНИЦА и ФЕЙСБУК на НМЗХ

През 2021 г. интернет страницата на музея - <https://www.earthandman.org/> беше редовно актуализирана със съдържание – информация, новини, съобщения, програми, събития и други. Бяха премахвани и добавяни нови страници и менюта.

През декември 2021 г. поради технически причини Facebook страницата на музея изгуби почти цялото си съдържание (от 2016 г. насам) и последователи (над 7000). Не могат да се възстановят данни. Съдържанието на страницата също не може да бъде възстановено. Предстои обновяване.

Елица Димитрова

16. ТРАДИЦИОННИ ИЗЯВИ

16.1. Ден на водата – 22 март

Денят на водата се отбелязва официално от 1993 г. по предложен на Конференцията за околната среда и развитието (UNCED) от 1992 г. Тема на 2021 бе „Да оценим водата“. Независимо дали действаме като правителства, общини, предприятия, земеделски производители, граждански общества, общности или като индивиди, оценяването на водата е споделена отговорност на всички нас. Принципите за оценяване на водата могат да бъдат обобщени:

- Познаване на многообразните приложения на водата
- Пълноценно, екологично използване на ресурсите
- Защита на водоизточниците и екосистемите, свързани с тях
- Насърчаване на образованието и осведомеността

· Инвестиции и иновации за намаляване на рисковете

Постер за деня на водата бе изготвен от Десислава Рачева. Интервюта за отбелязването му в музея за радио „Христо Ботев“ и тв. „Скат“ даде Милена Христова.

Милена Христова

16.2. Ден на планетата Земя – 22 април

Денят на Земята се чества над четири десетилетия, а от няколко години официално е включен в календара на ООН. Смята се и за рожден ден на съвременните екологични движения. България се включва в отбелязването му през 1993 година. Всяка година на 22 април над половин милиард души на планетата честват този ден.

По повод Международния ден на Земята – 22 април във Facebook страницата на музея бе представена онлайн постерна изложба, посветена на историята на възникване на този международен ден, както и на инициативите на НМ „Земята и хората“, осъществени през годините. Към 7-те постера, изготвени до миналата година, бе добавен нов постер, посветен на темата за 2021 г. – „Да възстановим нашата Земя“.

Лариса Нешева

16.3. XXIX международен конкурс „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“

Международният конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“ и Фестивалът „Изкуствата за Земята“ заемат заслужено място в културния афиш на столицата с вече 29-годишното си присъствие. Осъществяват се с традиционното партньорство на НМ „Земята и хората“ и по философията си отговарят на замисъла, визията и политиката на музея. Посветени на 22 април – Международният ден на Майката Земя, събитията са уникални по своята същност.

В конкурса от 1993 до сега са участвали над 3000 млади музиканти от над 40 страни. Според регламента те се представят с по две произведения: виртуозен концертен етюд или кратка виртуозна пиеса и пиеса, свързана с тематиката за Земята и Природата. Членове на журито на конкурса от 1993 година до сега са били над 75 изтъкнати артисти-педагози - професори от цял свят: пианисти, цигулари, флейтисти, диригенти, композитори и др.

XXIX Конкурс се откри на 21 април с Тържествен концерт, посветена на Деня на Майката-Земя, с участието на оркестър „Симфониета-София“ с диригент Свилен Симеонов и солисти - Дарина и Ксавие Льокомт де ла Бретонери, Франция. XXIX конкурс завърши на 7 май със заключителен гала концерт на лауреатите. В XXIX Конкурс участваха над 60 млади музиканти от България, Япония, Китай, Македония, Украйна и Белгия. Артистичен директор на конкурса: проф. Жени Захариева, пиано, България.

Журито не присъди Голяма награда. Първи награди получиха: Виктор Теодосиев, валдхорна, Лев Алеев, виолончело, Елизабет Гекова, цигулка, Ева Дончева, цигулка, Борис Биков, пиано и Дуо Лора Маркова, Зион Нейман.

По традиция Министерството на културата отпуска стипендии на лауреатите на I, II и III награда.

Конкурсът бе отразен в медийното пространство с интервюта на журито и участници в конкурса и репортажи и анонси по БНТ, БНР – програма Христо Ботев, в. „Дума“ и др. Информация за конкурса и покани за концертите бяха публикувани в сайта на Софийска община Портал „Култура“ - Културните новини, както и от електронните издания: <http://artsofia.bg/>, <https://youare.sofia.bg> и др.

Милена Христова

16.4. Световен ден на околната среда – 6 юни

Световният ден на околната среда се отбелязва в цял свят на 5 юни. Ежегодно се избира мястото за повеждане на основните събития, като честванията протичат по определена тематика и девиз. Музеят „Земята и хората“ се присъединява в отбелязването през 1991 г., като през годините се организират различни инициативи – концерти, лекции, фотоконкурси и др., за да достигне идеята за опазването на околната среда до всеки един от нас и всеки да обмисли своята отговорност.

През тази година стартира глобалната инициатива на ООН – Десетилетието за възстановяване на екосистемите (2021-2030 г.). В експозиционната зала „Гигантски кристали“ бе открита обновена постерна изложба, посветена на околната среда и темата за тази година – „Възстановяване на екосистемите“.

Гергана Кацарска

16.5. Ден на Дарителя на музея – 19 юни

Ежегодното честване на Деня на Дарителя на НМЗХ е свързано с датата на откриване на музея за посетители – 19.06.1987 година. Подготвена беше временна експозиция „Нови постъпления“, в която са експонирани най-представителните минерални образци, обогатили фонда на музея през последната година. За съжаление, тържествено връчване на свидетелствата за дарение не беше организирано, поради въведени ограничения във връзка с епидемиологичната обстановка в страната.

Временната изложба „Нови постъпления“ в НМ „Земята и хората“ беше представена виртуално на фейсбук страницата на музея.

Най-младият дарител на музея – 11-годишният Александър Сталийски и подареното от него силицизирано дърво от САЩ

Светла Старирадева

16.6. Нощ на музеите – 3 юли

През 2021 година Нощта на Музеите се проведе на 3 юли, като за втора поредна година събитието премина при наложени в резултат на Ковид пандемията ограничения за броя на посетителите. Достъпът на посетители на Музея отново бе до 22:00 ч. вместо обичайното 23:00 – 23:30 ч.

Програмата на НМ „Земята и хората“ бе фокусирана върху новите тематични временни изложби. Специално събитие бе обичайният за Нощта на Музеите концерт. Посетителите имаха възможност да чуят творби от класически композитори в изпълнение на Тома Даракчиев и Юске Хосака.

Вечерта завърши с изпълнения на Росен Драганов на изграждащия се от него в музея музикален орган.

Благовеста Кирова

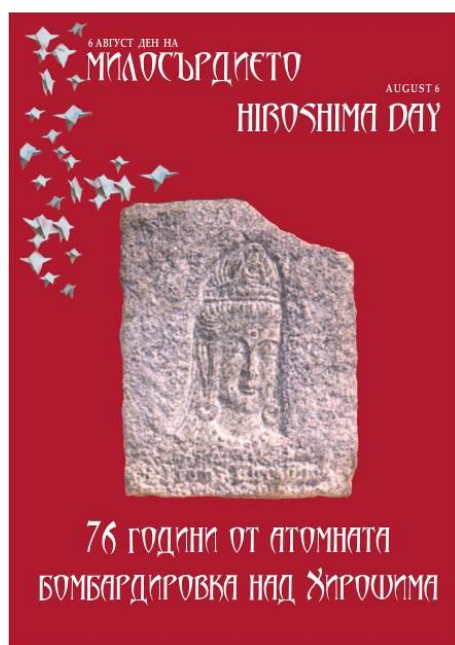
16.7. Ден на Милосърдието – 6 август

На 6 август в Национален музей „Земята и хората“ традиционно отбелязва Деня на милосърдието в знак на съпричастност към жертвите на атомните бомбардировки в Хирошима и Нагасаки.

Посетителите на музея и тази година имаха възможност да изкажат своето уважение пред жертвите и съпричастността си към борбата за мир. Централна част от събитието бе експонираният „Камък от Хирошима“ – гранитен къс от уличната настилка в гр. Хирошима, понесъл въздействието на атомния взрив сутринта на 6 август 1945 година.

За отбелязването на 76-тата годишнина от събитията бе представена постерна изложба, а в каналите на музея в социалната мрежа Facebook бяха излъчени презентация за Деня на Милосърдието и концерт на Юске Хосака.

Плакат за Деня на милосърдието 2021 г.

д-р Радка Златева

16.8. Ден на Народните будители

На 1 ноември Деня на народните будители бе отбелязан с тържествено честване на 100-годишнина НЧ „П. Славейков“. Като част от събитията бе представена книгата „Читалище в сърцето на София“, проследяваща историята на читалището и изложба с рисунки на деца от школата по изобразително изкуство към читалището.

д-р Радка Златева

17. РЕКЛАМА И РАБОТА С МЕДИИТЕ

Регулярното обновяване на информацията за прояви от културния календар на сайта и на Фейсбук страницата на музея спомогна за представянето му като надежден източник на информация и стабилен партньор за медиите и организаторите на събития.

Електронните адреси на музея и през 2021 година са с регулярна посещаемост от потребителите. Публикациите срещат одобрение, не липсват положителни реакции и отзиви, като спрямо 2020 г. тенденция, която следва да се отбележи е задълбочаващата се комуникация с потребителите – въпроси за текущи и предстоящи прояви, работно време – спрямо променящите се мерки и съответни изисквания за посещение. Като основни канали за комуникация с посетители и партньори се наложиха адресите на музея

във Facebook и електронната поща. Профилът ни в YouTube продължи да бъде регулярно допълван.

Продължи рутинната работа с медиите – поддържане на актуален списък с координати на редакции на медии и журналисти; изпращане на месечни програми, информационни бюлетени, прес-информации за изяви; участия в интервюта. В година, прекарана със здравни и политически новини, културните събития и музейната дейност заемаха малка част от медийното пространство. Въпреки горното събитията от програмата на музея бяха отразявани от сайтове, като iskrata.bg, damski-klub.com, telegraph.bg, kulturni-novini.info, dnes.bg, classicfm.bg; национални медии – БНТ, програмите на Българско национално радио – Хоризонт, Христо Ботев, Радио България, Радио София, БТА.

Д-р Петко Петров в заснемане на епизод от „10000 крачки София“

Интервюта на Росен Драганов за БНТ

Интервюта на музейни специалисти и участници в събития бяха излъчени в телевизионни и радио предавания:

01.02.2021 г. – Участие на д-р Петко Петров в заснемане на епизод от „10 000 крачки София“ – рубрика за забележителностите на гр. София на БНТ2;

02.02.2021 г. – Явора Стоянова в епизод от поредицата „Джинс“ на БНТ1;

02.06.2021 г. – Росен Драганов – предаване „Отблизо“ БНТ;

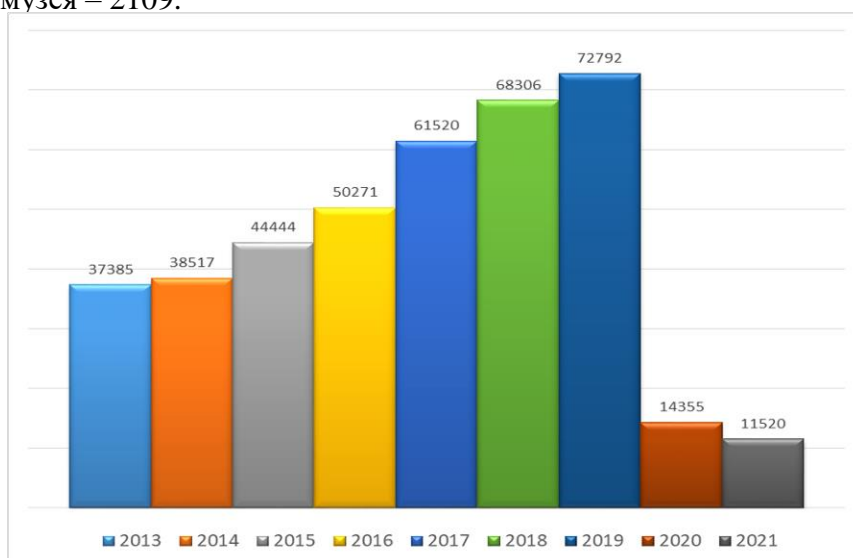
06.08.2021 г. – интервюта на Милена Христова за Радио София и телевизия VGO nAir – за Ден на милосърдието;

21.10.2021 г. Екатерина Генова – пряко включване в „Нова нюз“, NOVA, пресконференция и представяне на поредицата „Продължавам напред“;
 06.10 и 12.11.2021 г. Росен Драганов – интервюта за БНТ.
д-р Радка Златева

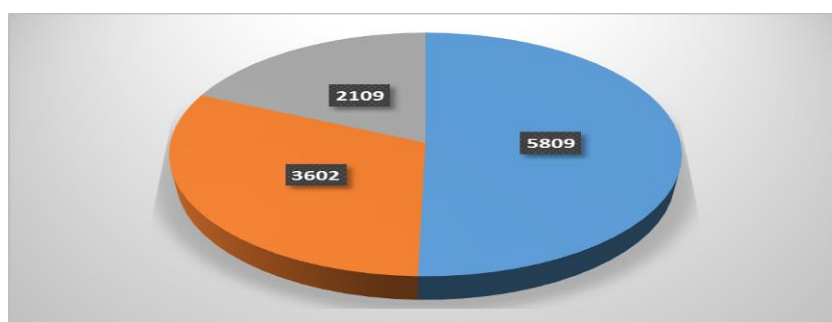
18. ПОСЕЩАЕМОСТ

През 2021 г. музеят е бил отворен за посетители 346 дни. Бил е затворен 20 дни: на 1 и 2 януари (Нова година), 23-31 март (Ковид-локдаун), 30 април – 4 май (Великден), 24-27 декември (Коледа) и 31 декември (Нова година).

През 2021 година общо 11520 души са посетили Националния музей “Земята и хората”, от които: платени – 5809 с 4591 билета (303 семейни билета), безплатни – 3602 и за изяви в музея – 2109.

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Бр. посетители	36817	37385	38517	44444	50272	61520	68306	72792	14355	11520

Платени	Безплатни	Само за изяви
5809	3602	2109

Милена Христова

19. АРХИВНА ДЕЙНОСТ

19.1. Научен архив

Научен Архив на НМЗХ съхранява 208 архивни единици, 5 от които нововъведени за 2021.

Пролет Груева

19.2. Фотоархив

През 2021г. НМ „Земята и хората“ продължава да попълва дигиталния си фото и видео архив.

Документират се:

- събития и прояви, организирани, реализирани и проведени от специалистите в музея;
- гостуващи в музея събития и прояви;
- тематични постерни изложби, експонирани в музея;
- тематични изложения, проведени в залите на музея;
- тематични изложби, събития с кауза, концерти и премиери, проведени в музея;
- събития с хибриден формат между наука, изкуство, култура, развлечения, образование, социален ангажимент
- посещения на групи в музея;
- ваканционни игри и образователни занимания;
- гостуващи изложби на музея в други градове на България

През 2021 г. към фото архива на музея са добавени над 2200 изображения, в обем 10 GB.

Заснемането се осъществява Благвеста Кирова и специалистите на музея, отговарящи за организацията, реализацията и провеждането на съответното събитие.

Информацията се комплектува от Благвеста Кирова и съхранява от Милена Христова, ръководител отдел „Връзки с обществеността“ в хард диск на компютър и един външен твърд диска (резервно копие).

Благвеста Кирова

19. 3. Видеоархив

Научните сесии на Международния „Фестивал на Симетрията“, както и заключителният концерт, бяха заснети от д-р Петко Петров – ръководител отдел „Фондове и експозиции“ в НМ „Земята и хората“.

Архивният материал е с продължителност 190 минути, обем 22 GB. Съхранява се от Милена Христова, ръководител отдел „Връзки с обществеността“ в хард диск на компютър и един външен твърд диск (резервно копие).

Благвеста Кирова

19. 4. Аудиодокументация и аудиоархив

През 2021 г. към аудиоархива на НМЗХ няма добавени файлове.

Благвеста Кирова

20. БИБЛИОТЕЧНА ДЕЙНОСТ

През 2021 г. постъпиха 150 заглавия литература – 124 дарение от проф. Руслан Костов, с което общият библиотечен фонд достигна 12 852 единици. През м. септември приключи цялостната инвентаризация на библиотеката, извършена съгласно заповед № 252-РД-19 от 19.11.2019 г. Подготвени бяха акт за цялостната проверка и акт за отчисляване на библиотечни единици.

Пролет Груева

21. ФИНАНСОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ДЕЙНОСТ

21.1. Финансова

21.1.1. Източници на средства извън бюджетната субсидия

Средствата извън бюджетната субсидия в Национален музей “Земята и хората” през 2021 г. са получени от два спечелени проекта по програми към Министерство на културата и два проекта от Национален фонд „Култура“ в размер на 16 970 лв.

Средствата, получени от спечелените проекти и сключени договори с Министерство на културата са както следва:

1. Договор № РД11-06-192/06.07.2021 г. за „Предпечат и печат на актуализирана музейна документация...“ в размер на 5 654 лв.
2. Договор № РД11-06-47/01.04.2021 г. за „Изграждане на система за насочено (точково) осветление в зала „Гигантски кристали“ като централно експозиционно пространство на Национален музей „Земята и хората“ в размер на 10 627 лв.

Средствата получени от спечелените проекти и сключени договори с Национален фонд „Култура“ са както следва:

1. Договор № 5-KN147SPKN/2021 г. за реализация на проект „Създаване на 3D 360° HDR 4K виртуална разходка с интерактивни тагове за интернет сайта и FB профила на НМ „Земята и хората“ в размер на 8 633 лв.
2. Договор №CF160-61/2021 за целево финансово подпомагане по програма „Едногодишна целева субсидия за подпомагане на дейността на държавни, общински и регионални институти за създаване, съхранение и разпространение на произведения на изкуството в културата, както и за опазване и популяризиране на културно-историческото наследство“ в размер на 9 988,61 лв.

Спечелен е и проект към Национален дарителски фонд „13 века България“ и е сключен договор №57-РД-18/23.12.2021 г. за финансиране на книга. Проектът ще се осъществи през 2022 г.

Венцислава Велчева

21.1.2. Финансов анализ на бюджетната 2021

Национален музей “Земята и хората” е юридическо лице второстепенен разпоредител с бюджет към Министерство на културата. Финансирането му се осъществява благодарение на: субсидия от бюджета на Министерство на културата и собствени приходи от продажба на билети и стопанска дейност, получени според условията на действащото законодателство. Поради създалата се епидемиологичната обстановка с COVID-19 през 2021 г. музеят реализира само 60,58% от утвърдения от Министерство на културата приход с писмо изх. № 92-00-68/19.02.2021 г.

Министерство на културата с писмо изх. №04-09-48/31.05. 2021 г. намали бюджета на НМЗХ в частта на §10-00 издръжка с размер на 37 372 лв. на основание чл.112 ал.1 от Закона за публичните финанси и във връзка с Постановление №117 от 29.04.2021 г. на Министерски съвет.

Бюджетът от Министерство на културата, собствените приходи и средствата от спечелени проекти не бяха достатъчни за извършване на належащи от години капитални ремонти като смяна на остарялата дограма и климатизация на експозиционна зала, както и за закупуване на съвременна изследователска апаратура.

Въпреки затрудненията НМ „Земята и хората“ съумя да се справи с поетите ангажменти и задължения през 2021 г., да увеличи заплатите на служителите, а финансовата година е приключена без неразплатени задължения.

Венцислава Велчева

21.1.3. Музейни приходи

През 2021 г. приходите на музея са от продажба на билети, сувенири, картички, рекламни материали, такси, услуги, културни мероприятия, приходи от наеми на имущество и др. Собствените приходи на музея за 2021 г. са в размер на 66 391 лв. при уточнен план от Министерство на културата 90 000,00 лв.

№ по ред	Източници на приходи	1-во трим.	2-ро трим.	3-то трим.	4-то трим.	Годишно
1	Билети	1 161.00 лв	3 613.00 лв	4 141.00 лв	2 184.00 лв	11 099.00 лв
2	Беседи	0.00 лв	435.00 лв	140.00 лв	225.00 лв	800.00 лв
3	Рекламни материали /продажби от щанд/	225,29 лв	1 682,71 лв	1 890,00 лв	850,00 лв	4 648,00 лв
4	Услуги и такси	310,00 лв	530.00 лв	1190.00 лв	540.00 лв	2 570,00 лв
5	Други приходи /летни ваканционни игри/	90.00 лв	740.00 лв	0.00 лв	0.00 лв	830.00 лв
6	Наеми	5 522.00 лв	5 422.00 лв	27 950.00 лв	7 550.00 лв	46 444.00 лв
	Общо:	7 308,29 лв	12422,71 лв	35311,00 лв	11 349,00 лв	66 391 лв

21.1.4. Музейни разходи по бюджетни параграфи

Параграфи	Наименование на параграфи	Сума
01 - 01	заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения	363 943.00 лв.
02 - 02	за персонала по извънтрудови правоотношения	19 148.00 лв.
02 - 05	изплатени суми от СБКО на персонала, с характер на възнаграждение	4 058.00 лв.
02 - 08	обезщетения за персонала, с характер на възнаграждение	16 936.00 лв.
02 - 09	други плащания и възнаграждения	1 963.00 лв.
05 - 51	осигурителни вноски от работодатели за ДОО	47 094.00 лв.
05 - 60	здравно-осигурителни вноски от работодатели	18 321.00 лв.
05 - 80	вноски за ДЗПО от работодатели	6 670.00 лв.
10 - 12	Медикаменти	27.00 лв.
10 - 15	Материали	8 869.00 лв.
10 - 16	вода, горива и енергия	77 631.00 лв.
10 - 20	разходи за външни услуги	121 849.00 лв.
10 - 51	командировки в страната	320.00 лв.
10 - 62	разходи за застраховки	921.00 лв.
19 - 01	Платени държавни данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции	110.00 лв.
19 - 81	Платени общински данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции	2 530.00 лв.
46 - 00	Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	170.00 лв.
	ОБЩО:	690 560.00 лв.

21.1.5. Инвентаризация на материалните активи

Със заповед № 211-РД-19/13.12.2021 г. бе назначена комисия за започване на годишна инвентаризация на дълготрайните материални и нематериални активи (сгради; транспортни средства и други активи в употреба изписани като разход) и инвентаризация на касовата наличност по видове. Инвентаризацията започна на 15.12.2021 г. и

приключи на 31.12.2021 г. Нямаше установени липси или излишъци. След 31.12.2021 г. комисията трябва да изготви протокол, с който да определи дали има активи за брак.

Венцислава Велчева

21.2. Административна и организационна дейност

21.2.1. Деловодство

В НМ „Земята и хората“ е изградена строга система за организация на дейността на музея, която се следи и контролира от директора.

Входящата и изходяща кореспонденция се описва в Дневник за „Единна деловодна система за документи“ – за 2021 г. номерата са от № 01-РД -... до №431-РД -... .

Заповедите се описват в отделна книга за заповеди – за 2021 г. от № 01-РД-19 до № 213-РД-19 , в същата книга са описани и договорите с физически и юридически лица за 2021 г. от № 01-РД-18 до № 57-РД-18.

Деловодните документи в края на всяка година се описват и съхраняват в архивни кутии, подредени по години в стая № 304 – Личен състав.

Петрана Андонова

21.2.2. Комплектуване на вътрешната нормативна база

Утвърдените през 2021 г. нормативни документи са дадени в Приложение №III.

21.2.3. Дирекционен съвет

Дирекционният съвет е съвещателен орган за координиране на управлението на дейността на музея, подпомага директора в неговите административни и организационни функции. През 2021 г. са проведени 33 заседания.

Илиана Апостолова

21.2.3. Съвет на музейните специалисти

Съветът на музейните специалисти е съвещателен орган, който обсъжда и дава становища по основни проблеми, свързани с дейността на музея. През 2021 г. са проведени 4 заседания.

Илиана Апостолова

21.2.4. Курсове за повишаване на квалификацията на персонала

1. Екипът на музея премина специализиран тренинг за ефективна комуникация и практическа работа с деца и възрастни със зрителни увреждания. Тренингът се проведе в рамките на проект, финансиран от Министерство на културата, 2020 г.

2. Четири уебсеминара, осъществени в рамките на проект "Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастни потребности на различните генерации, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа", ДБФ № BG05M9OP001-1.051-0006-C01, изпълняван от БСК с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ – участвали 3 специалисти

3. Учебен семинар на тема: „ДДС в бюджетни предприятия“ – участвал в семинара: счетоводител

4. Учебен семинар на тема: „Нови промени в бюджетното счетоводство“ – участвал в семинара: главен счетоводител

5. Образователен семинар „Годишно счетоводно приключване -2021 г.“ – участвал в семинара: главен счетоводител

Петрана Андонова

21.2.5. Експлоатация, поддръжка и текущи ремонти

От общо 21 бр. технически инсталации, тези които имат отношение към безопасността и обществените функции на сградата, се поддържат с външни договори за абонаментна поддръжка. И през 2021 г. на такава поддръжка продължават да бъдат следните 5 инсталации – пожароизвестителна, сигнално-охранителна, вътрешна телефонна инсталация, повдигателна платформа за хора в неравностойно положение и товарен асансьор.

Другите технически инсталации, както и останалата материална база, сградата, машините и съоръженията се обновяваха, експлоатираха, поддържаха и ремонтираха със силите на техническите сътрудници на музея. За тази цел бяха извършени следните по-важни дейности: изкърпване и боядисване на части от фасадата на музея – югозапад; ремонт на водосточни тръби в западната част на сградата на музея; подмяна на стари луминесцентни осветителни тела с нови (10 броя) LED енергоспестяващи тела; изработка на допълнителни чекмеджета (70 бр.) и шкафове (4 бр.) за съхранение на минерални образци; монтаж на допълнително осветление по проект финансиран от Министерството на културата в залата на гигантските кристали; боядисване и освежаване на дървени скари и орнаменти в експозиционната зала на музея; частично обновяване на лаковото покритие на интериора в експозиционната зала; поддръжка на пространството около сградата на музея и др.

Гено Цонков

21.2.6. Радиационен мониторинг и защита

Като част от мерките за осигуряване на здравословни условия на труд на служителите в музея, а също да се гарантира безопасността на посетителите, се осъществяват мерки за радиационен контрол. Тези мерки налагат непрекъснат мониторинг на *γ-фона*. Прилага се и по отношение на новопостъпилите в музея минерални образци с цел избягване на радиоактивните. Измерванията се извършват с регистрационно-измервателен уред за радиоактивност СРП-6801.

Светла Старирадева

22. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2022 г.

1. Честване на 35 години от отварянето на НМ „Земята и хората“ за посетители;
2. Отбелязване на Международната година на минералогията (от средата на 2022 г. до средата на 2023 г.), обявена от Международната минераложка асоциация в рамките на Международната година на фундаменталните науки за устойчиво развитие на ООН;
3. Възобновяване на изложенията на минерали, скъпоценни камъни и фосили след 2-годишно прекъсване;
4. Доразвиване на старите и създаване на нови проекти и инициативи за привличане на публиката;
5. Успешно изпълнение на бюджета на музея и запазване/увеличаване на приходите на институцията и на служителите.

Отчетът е изготвен на база индивидуални отчети на служителите и обобщени резултати на отделите. Приет е на заседание №5 от 14.02.2022 на Дирекционен съвет.

Директор:
Светлана Енчева

ПРИЛОЖЕНИЯ

I. Подбрано от книгата за впечатления, отзиви и коментари от работата на музея – 2021

Музеят е скрито съкровище в сърцето на София. Открих го случайно, никога преди това не бях чувал за колекцията от минерали в този музей. Приказен е! Благодарение на даренията на ентузиастичните колекции от тези красиви камъни са днес пред публиката. (преведено от английски език)

24.01.2021 Пол Кок, Белгия

Благодарим, че се грижите за това богатство, така че и нашите деца да могат да се запознаят с чудесата на природата! Страхотна експозиция!

03.03.2021 Светлана Българанова

Обикалял съм почти цяла България, но това място и тази експозиция бяха просто прекрасни и невероятни. Едно от най-хубавите места, на които съм бил. Най-добрият музей в България!

04.03.2021 Ивайло и Галя

Прекрасно пътешествие сред енергията на уникалните природни творения... Човек се чувства в друго измерение, събуждат се мисли и размишления, които ни карат да се замислим...Изключително любезно отношение...Бъдете здрави, благодарим за гостоприемството.

03.07.2021 Емма и Боряна Евлогиеви, и Елена Петкова

Здравейте! Музеят е уникален и съм горда, че съм в София и мога да видя експонатите. Съжалявам, че музеят не предоставя книга и бих препоръчала разпечатване на повече информация с карта от местата на изваждане на минералите, също допълнителна реклама за музея.

17.07.2021 С уважение, Валентина Стоянова, САЩ

Великолепен музей! Огромно благодаря. Били сме в музеи в Санкт-Петербург и Москва, но този музей в много отношения не само не им отстъпва, но е и по-добър. Още веднъж благодарим за доставеното удоволствие. (преведено от руски език)

23.07.2021 Елена, Михаил, Алексей

Екатерина Димитрова

II. Събития и изяви НМ „Земята и хората“ през 2021 г.

№	Събитие	Период
1.	Гостуваща изложба в СОК „Камчия“	януари-декември
2.	Гостуваща изложба в Етнографски музей „Дунавски риболов и лодко строене“	януари-декември
3.	Гостуваща изложба в Културен център „Миню Балкански“ с. Оряховица	януари-май
4.	Гостуваща изложба „Съкровищата на Земята и Човекът“ в ИМ-Велики Преслав	Януари - май
5.	Гостуваща изложба в РИМ Бургас	януари-декември
6.	Постерна изложба „Сградата на музея „Земята и хората“, като един пример за адаптация на индустриалното наследство у нас“	Януари-Март
7.	ПОСТЕРНА ИЗЛОЖБА “ПОЗНАЙ СЕБЕ СИ - ХЕРМЕНЕГИЛД И КАРЕЛ ШКОРПИЛ ЗА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО НА БЪЛГАРИЯ”	Януари-декември
8.	Постерна изложба "120 години Софийски арсенал"	Януари-Септември
9.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на САГЕНИТОВИ АХАТИ ОТ РАЙОНА НА НАНОВИЦА, ИЗТОЧНИ РОДОПИ https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/343834553265628	6 януари
10.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на на ДАРИТЕЛИ - - Красимир Чапиев https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/photos/pcb.3739364332773654/3739291252780962/	10 януари
11.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на ДАРИТЕЛИ - Момчил Казанджиев https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/photos/pcb.3749405935102827/3749405711769516/	14 януари
12.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на Специализирана библиотека в НМ "Земята и хората" – София https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/813678022544031	20 януари
13.	Заснемане на Фото сесия на ORIFLAME	27 януари
14.	Заснемане на епизод от рубриката „10 000 крачки София“-БНТ2	1 февруари
15.	Заснемане на епизод от предаването „Джинс“-БНТ1	2 февруари
16.	Заснемане на музикален видео клип на Квартет „Дестини“ и Александър ЖДАЦ	7 февруари
17.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на СКРИТИТЕ СЪКРОВИЩА НА НМ "ЗЕМЯТА И ХОРАТА" АМОНИЕВИ СУЛФАТИ ОТ МИНА ПИРИН – НОВИ МИНЕРАЛНИ ВИДОВЕ ЗА БЪЛГАРИЯ https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/709943909887101	10 февруари
18.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на Учебните сборки изготвени от НМЗХ за нуждите на средните училища. https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/photos/pcb.3856707061039380/3856705221039564/	24 февруари
19.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на Юбилей на акад. Тодор Николов https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/249834053425633	24 февруари
20.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на 22 Март - Световен ден на водата www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/31151809369718	20 март
21.	Постерна изложба за Световен ден на водата	22 март-21 април
22.	Интервю с Нана Гладуиш за представяне на документална поредица – истории на пациенти с рак на гърдата „Продължаваме напред“.	30 март
23.	Постерна изложба за ДЕН НА ЗЕМЯТА - 22 АПРИЛ	22 април
24.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на 22 АПРИЛ - МЕЖДУНАРОДЕН ДЕН НА ЗЕМЯТА www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/282241733597943	22 април
25.	Тържествен концерт за Деня на Земята с участието на Симфонията София	21 април
26.	Запис на концерт на Ксавие Лъоконт и Дарина Малеева	21 април
27.	Запис на концерт на Ксавие Лъоконт и Дарина Малеева	23 април
28.	Интерактивен урок по геология с ученици от ЧОУ „Светлина“ на тема „Геология и геоложка история на Земята“	27 април
29.	XIX Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“	5, 6, 7 май
30.	Концерт на членове на журито и лауреати от Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“	5 май
31.	Гала концерт на лауреатите от XIX Международен конкурс за инструменталисти и композитори „Музиката и Земята“	7 май
32.	Обучение за работа с хора в неравностойно положение	13 май
33.	Общо събрание на Българско спелеологично дружество	15 май-15 бр.
34.	Литературна среща. Представяне на книгите „Такава дивна любов“ и „Спасяване на красотата“ на Анна Багряна и Димитър Христов	25 май
35.	Отчетно-изборно събрание на клуб за спортна дресура „Сириус“ – 15 бр.	29 май
36.	Постерна изложба 5 юни- Световен ден на околната среда в НМ „Земята и хората“.	5 юни – 30 юни
37.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на 5 юни- Световен ден на околната среда https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/821146341842238	4 юни
38.	Концерт „Лирична поема“ на Розалина Касабова	8 юни
39.	Художествена изложба – подбрани творби от личната колекция на Розалина Касабова	8 юни
40.	Изложба живопис на Людмила Живкова-Димова	12-20 юни
41.	Ден на Дарителя - временна изложба „Нови постъпления“,	19 юни
42.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на Ден на Дарителя https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/170571195038373	19 юни
43.	“Тайните на Земята” Художествена изложба на студенти от класа на проф. Греди Асса, специалност „Мода“ - НХА	28 юни-26 август

44.	Летни ваканционни игри	30 юни
45.	Концерт на проф. Хинчев – музикална къща „Престо“	1 юли
46.	Европейска нощ на музенте	3 юли
47.	Концерт на Юске Хосака	3 юли
48.	Концерт на Тома Даракчиев	3 юли
49.	Летни ваканционни игри	7 юли
50.	Фестивал на симетрията	9-12 юли
51.	Конференция „Симетрия в природата и обществото“	9-12 юли
52.	Прожекци на филма „The Aurolithic Varna Civilization“; на Христо Смоленов	9 юли
53.	Концерт на Константин Зенкин и Боряна Бекирска „Music that Brings You to Different Dimensions and Densities“	10 юли
54.	„Симетрия: Кристали, геометрия и още...“ – структури, пъзели и игри за деца, студенти и възрастни	11 юли
55.	Прожекции на филма „Codes in Space“ на Христо Смоленов	9-11 юли
56.	Изложба “Crystals shine with their symmetry!”	9-12 юли
57.	Изложба „Симетрията в Кристолографията и минералогията“	9-12 юли
58.	Изложба „Минералите в съвременната литература“	9-12 юли
59.	Изложба „Минерали и скъпоценни камъни във филателистиката“	9-12 юли
60.	Изложба „Българските геолози и минералози“	9-12 юли
61.	Фото-изложба „Минералите в България“	9-12 юли
62.	Изложба стъкло „Планета Кубоктаедър“ на Койя Чехларова	9-12 юли
63.	Арт инсталация „Палми“ на Светлана Мирчева	9-12 юли
64.	Арт инсталация-модел „Манта“ на Димитър Стойлов и Геновева Владимирова	9-12 юли
65.	Летни ваканционни игри	14 юли
66.	Представяне „Славейковата библия“ – съвместно с Национален литературен музей	15 юли
67.	Постерна изложба „Славейковата библия“ – съвместно с Национален литературен музей	15 юли-20 август
68.	Концерт на Quattro Piano	15 юли
69.	Прожекция на филма „Битката за кутията“	15 юли
70.	Представяне на книгата „Биография на човечеството“ на Иван Митев	19 юни
71.	Летни ваканционни игри	21 юли
72.	Летни ваканционни игри	28 юли
73.	Летни ваканционни игри	5 август
74.	Ден на Милосърдието – 76 години от атомната бомбардировка в гр. Хирошима.	6 август
75.	Постерна изложба „6 август - Ден на Милосърдието“	6 август
76.	ОНЛАЙН ПРЕДСТАВЯНЕ на „6 август - Ден на Милосърдието“ https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/videos/357727386020105	6 август
77.	Концерт на Юске Хосака за отбелязване на Деня на Милосърдието https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/photos/a.1613327305377378/4319014638141951/	6 август
78.	Заснемане на рекламен клип от „Пуш Пул Продъкшън“	11 август
79.	Временна изложба по повод Деня на миньора – 18 август „На Минно-геоложкия бранш – с благодарност“	18-31 август
80.	Онлайн представяне на „18 август – ден на миньора“ https://www.facebook.com/Earth.and.Man.National.Museum/photos/pcb.4355258047850943/4355256721184409/	17 август
81.	Девета Международна Конференция „Минералогия и музени“	24-26 август
82.	Изложба „Първите български геолози и минералози“	24-26 август
83.	Изложба „Образованието по минералогия в България“	24-26 август
84.	Изложба „Минерали и поезия“	24август-30 октомври
85.	Изложба „Скъпоценните камъни в световната литература“	24август-30 октомври
86.	Изложба „Минерали и скъпоценни камъни във филателията“	24август-31 декември
87.	Изложба малка пластика на Христо Михайлов	24-26 август
88.	Фотогалерия „Българските минерали“	24-26 август

89.	Изложба „30 години от закриването на Семипалатинския ядрен полигон“, съвместно с посолството на Република Казахстан	27август – 3 септември
90.	Образователни игри	2 септември
91.	Концерт на Дурата Лазо.	14 септември
92.	Концерт на Марина Савова.	15септември
93.	Дни на Европейското наследство – Концерт за орган и пиано на Росен Драганов и Янко Маринов	19септември
94.	Обучение по проект „Информирано гражданско участие в полза на природата“ – Асоциация на парковете в България, Сдружение за дива природа „Балкани“	6-7 октомври
95.	Концерт на Симфонията Видин и Християна Лоизу	8 октомври
96.	Онлайн учебната работилница за сектор Култура по Проект „Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните генерации, с цел насърчаване на по-дълъг трудов живот и способност за работа“	19 октомври
97.	Пресконференция на Сдружение „Избери България“, кампания за пациенти с рак на гърдата „Продължаваме напред“.	21 октомври
98.	Благотворителна премиера на документална поредица – истории на пациенти с рак на гърдата „Продължаваме напред“.	21 октомври
99.	XV Международен конкурс за инструменталисти „Албер Русел“	23-26 октомври
100.	Концерт на журито на конкурс за инструменталисти „Албер Русел	24 октомври
101.	Концерт на лауреатите на конкурс за инструменталисти „Албер Русел“	25 октомври
102.	Концерт на Камелия Кадер и Юрий Ильинов	31 октомври
103.	Ден на народните будители -100-години народно читалище „Пенчо Славейков“.	1 ноември
104.	Представяне на книга „Читалище в сърцето на София“.	1 ноември
105.	Изложба на школата за изобразително изкуство, към народно читалище „Пенчо Славейков“.	1-5 ноември
106.	Изложба на книги МИНЕРАЛОГИЯТА – НАЙ-ДРЕВНАТА ГЕОНАУКА	1 ноември-
	Национален музей „Земята и хората“ и Българското минералогическо дружество	31декември
107.	Постерна изложба "АРХЕОМИНЕРАЛОГИЯ В БЪЛГАРСКАТА ПРАИСТОРИЯ" Българското минералогическо дружество	1 ноември-
		31декември
108.	Фото изложба „Магичната светлина на пещерните минерали“ на Алекс Самунджи, Оги Стоянов, Красимир Андонов	15 ноември-10 декември
109.	Концерт на Симфонията Видин с участието на Янко Маринов и Петя Бююклиева	19 ноември
110.	Заснемане на музикален проект на Рут Колева	22 ноември
111.	30-та годишнина на Национален парк „Централен Балкан“	2 декември
112.	Концерт популярни песни по случай 30-та годишнина на Национален парк „Централен Балкан“	2 декември
113.	Изложба на детски рисунки от конкурс „Централен Балкан през моите очи“	2-7 декември
114.	Концерт на струнно трио: Марио Хосен, Марта Потулска и Лиляна Кехайова „Голдберг вариации“	5 декември

д-р Радка Златева

III. Комплектуване на вътрешната нормативна база за 2021

№	Наименование на правилника/инструкцията	Дата на утвърждаване	Утвърден от:	Други
1.	Колективен трудов договор на НМ „Земята и хората“	10.02.2021 г.	Вписан в регистъра на Дирекция „Инспекция по труда“ под № 13 на 12.02.2021 г. и от Директора на НМЗХ-София	Контрола се осъществява от Директора и от председателя на СС КТ „Подкрепа“ в НМЗХ
2.	Правилник за устройството и дейността на библиотеката при НМ „Земята и хората“. Правила за обслужване на читателите в библиотеката при НМ „Земята и хората“.	13.04.2021г.	Директор на НМЗХ-София	Настоящите правила са съобразени с нормативните документи за библиотеките в България - НАРЕДБА № 3 от 18 ноември 2014 г. за съхраняването, ползването и разпореждането с документи от библиотечния фонд
3.	Правилник за работа в лаборатория „Рентгеноструктурен анализ при НМ „Земята и хората“	22.04.2021 г.	Директор на НМЗХ-София	Позицията на геолог в рентгенова лаборатория е пряко подменен на ръководител отдел „Научно-изследователски лаборатории, теренни изследвания и научен архив“
4.	Инструкция за работа с шлифовъчни и резачни машини използвани в НМ „Земята и хората“	23.04.2021 г.	Директор на НМЗХ-София	Заповед № 53А-РД-19/23.04.2021 г. на Директора на НМЗХ
5.	Стратегия за управление на риска в НМ „Земята и хората“ (актуализация)	26.05.2021 г.	Директор на НМЗХ-София	Утвърдена на основание чл.12, ал.3 от Закона за финансова управление и контрол в публичния сектор, Методическите насоки на финансовото управление и контрол и Указания за управление на риска в организацията от публичния сектор, утвърдени със Заповед № ЗМФ-184/06.03.2020 г. на министъра на финансите и Заповед № 76-РД-19/17.05.2021 г. на Директора на НМЗХ
6.	Вътрешни правила за финансово управление и контрол в НМ „Земята и хората“	28.05.2021 г.	Директор на НМЗХ-София	Утвърдени на основание чл.4, ал.1 и чл.13, ал.3 от Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор и Заповед № 94А-РД-19/28.05.2021 г. на Директора на НМЗХ
7.	Стратегия за развитие на НМ „Земята и хората“ за периода от 2021-2025 година	03.08.2021 г.	Директор на НМЗХ-София	Изготвена на база концепция на настоящия директор на НМЗХ, представена за участие в конкурса за избор на директор, проведен на 16.02.2021 г. Тя е съобразена с досегашните модели на работа на музея и утвърдения Правилник за устройството и дейността му, публикуван в брой 40 на Държавен вестник от 2016 г.
8.	Браншови колективен трудов договор	Изм. № РД11-00-222/ 01-08.2021 г.	Министерство на културата, БАРОК, Сдружение Ръководители в културата, КНСБ НСФ „Култура“, КТ „ПОДКРЕПА“ Федерация „Култура“	Заложените в настоящия БКТД промени във финансовите клаузи влизат в сила от 01.01.2022
9.	Ценоразпис на НМ „Земята и хората“	В сила от 07.09.2021 г.	Директор на НМЗХ-София, Заповед № 146-РД-19/07.09.2021 г.	Утвърден на основание писмо изх.№ 45-00-361/05.07.2021 на Министерство на културата, стигнало до музея на 07.09.2021 г. вх.№ 320-РД-29
10.	СЧЕТОВОДНА ПОЛИТИКА на Администрацията на Министерство на културата и второстепенните разпоредители с бюджет (ВРБ) към МК (30 стр.) съгласно приложена : Заповед № РД09-12299/02.11.2021 г.	02.11.2021 г.	Текущ контрол се възлага на Директор на НМЗХ – София и главния счетоводител	Утвърдена на основание чл.25, ал.4 от Закона за администрацията, чл.5, ал.2 от УП на МК чл.63, ал.1 от Закона за счетоводство и във връзка с т.86 от Указание ДДС 07/2017 г. на Министерство на финансите

Петрана Андонова

IV. Медийно отразяване на проявите на музея

ИЗЛОЖБА ПОД НАДСЛОВ „НА МИННО-ГЕОЛОЖКИЯ БРАНШ – С БЛАГОДАРНОСТ!“ В НМ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“

По случай 18 август – Деня на миеьора и 30-годишния юбилей на Българската минно-геоложка камера Националният музей „Земята и хората“ ще представи временна изложба под надслов „На минно-геоложкия бранш – с благодарност“.

В предната част на зала „Гигантски кристали“ в няколко витрини ще бъдат експонирани минерални образци от различни обекти на членове на

Българската минно-геоложка камера, дарения или събрани от сътрудници на музея, благодарение на разрезаването за достъп до подземни мина и открити кариери.

На постери ще бъдат представени моменти от командировките до тези обекти през различни години.

Внушителен е броят на минните предприятия, които са съдействали за обогатяване на фондате на му-

зея и за създаване на минералното разнообразие на България. Някои от тях са се отзовавали и на молби за финансова подкрепа на значими събития. Неотцима е помощта на „Каолин“ ЕАД, които помогнаха за възстановяване на погрозения след градушката през 2014 г. стъпен покрив на музея.

Огромна благодарност!

Национален музей „Земята и хората“

Образци от района на Златоград

Пред рудник „Петровица“, 2015 г.

Пред мощната техника на рудник „Асарел“, 2011 г.

На транспортната площадка на рудник „Чепелев“, 2013 г.

МОЯТА НЕВЕРоятНА ИСТОРИЯ

КАК ЗВУЧАТ МЕЧТИТЕ

ПОД ПОКРИВА НА МУЗЕЯ „ЗЕМЯТА И ХОРАТА“ СКОРО ЩЕ ЗАСВИРИ ПЪРВИЯТ ОРГАН У НАС, СТРОЕН ОТ БЪЛГАРИН. ТОЙ ЩЕ УВЕНЧАЕ 5-ГОДИШЕН НЕИСТОВ ТРУД НА МУЗИКАНТА **РОСЕН ДРАГАНОВ**, КОЙТО СЪС СОБСТВЕНИ СИЛИ И СРЕДСТВА СЪТВОРЯВА БОЖЕСТВЕНИЯ ИНСТРУМЕНТ

Д-р инж. Гинка Стоева снимки Добрин Кашабеков

Орещаме се в музей, където сгоримите кристали от земните недра ме посрещат величествено. Росен е около 40-годишен мъж. Видимо смутен от интереса към себе си, С него е майка ми, която адекватно помага в изработването на божествените инструменти, и точно тя стапа бързо леговете. „Росен от малък обича музиката. Не мога да забравя първия път, когато го взех със себе си на концерт на Валхорна. Беше около 2-годишен. Всички ме гледаха накриво, не съм влязла с дете. Измисляше абсурдно да пази тилшна. Седях накрая на реда, за да мога да изляза бързо, ако се наложи. Но когато Валхорната зазвуча, той слушаше в захлас и не издире звук до края...“

СЛОН Е СЪПЯЛ НА УХОТО МУ – НЕ ПЕЕ!

Може би усетил към музиката е генетично заложен в малкия Росен, след като гряде му го башна линия е надарен оперен певец, на когото проф. Христо Бръмбаров превещава бялката кариера заз зреница, но неодоимият пресна пътя му към Италия. Башата е коаринетист и майстор в поправянето на музикални инструменти. Росен расте тих и свекмив, какъвто остава и до ден днешен, а дяго му не разпознава таланта, защото „слон е съпъл на ухото му – не пее!“.

СТРОИ ГО МУЗИКАНТ В МУЗЕЯ ЗЕМЯТА И ХОРАТА

БГ ОРГАН ЗВУЧИ СРЕД ГИГАНТСКИ КРИСТАЛИ

СВЕТЛАНА ТРИФОНОВСКА

България е единствената страна на планетата, където вече майка да се слуша орган на живо сред азиатските кристали.

Местото е уникалното кари „Земята и хората“ в София. Преживяването е неповторно и ексцентрично, защото кристалиите уредбата ефикасна от кералата. Това обонки през „Телеграф“ създаватият на международния инструмент, изработен от Росен Драганов. Възможност той е първият и единствен легове България, който се е вали да строи орган, типичен програмно за католическите катедрали.

Метеорити и смарагди подлудиха хората

30 MINS

V. Други

Милена Христова

Съдържание

1. УВОД	3	
2. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА МУЗЕЯ	4	
3. ЗА МУЗЕЯ НАКРАТКО	5	
3.1. Фондове и експозиции	5	
3.2. Научни-изследвания и архив	5	
3.3. Образователни прояви	5	
3.4. Културни прояви	6	
3.5. Посещаемост	6	
4. ФОНДОВА ДЕЙНОСТ	6	
4.1. Раздел „Минерали на Земята“	6	
4.2. Раздел „Минерални ресурси на Земята“	6	
4.3. Раздел „Минерали на България“	6	
4.4. Раздел „Минерални ресурси на България“	7	
4.5. Раздел „Материали“	8	
4.6. Колекция "Скъпоценни и декоративни камъни"	8	
4.7. Научни колекции	9	
4.8. Инвентаризация на фондовете на музея	9	
4.9. Идентификационна и фондова комисия	9	
4.10. Фотодокументация на културните ценности	10	
4.11. Препарация и консервация на минерални образци	10	
5. ОБОГАТЯВАНЕ НА ФОНДОВЕТЕ НА МУЗЕЯ	10	
5.1. Собствени сборове	11	
5.2. Обмен на минерали	11	
5.3. Откупки на минерали	11	
5.4. Дарения	11	
6. ДИГИТАЛИЗАЦИЯ	12	
6.1. Цифровизацията на образците от фондовете	12	
6.2. Постоянни експозиции	13	
7. ЕКСПОЗИЦИОННА ДЕЙНОСТ	13	
7.1. Постоянни експозиции	13	
7.1.1. Гигантски кристали	13	
7.1.2. Минерали на Земята	13	
7.1.3. Минерални ресурси на Земята	14	
7.1.4. Минерали на България	14	
7.1.5. Минерални ресурси на България	15	
7.1.6. Материали	16	
7.1.7. Скъпоценни и декоративни камъни	16	
7.2. Временни експозиции	16	
7.2.1. Експозиция „Нови постъпления 2021“	16	
7.2.1.1. Нови постъпления в раздел „Минерали на Земята“	16	
7.2.1.2. Нови постъпления в раздел „Минерали на България“	17	
7.2.1.3. Нови постъпления в раздел „Минерални ресурси на България“	17	
7.2.1.4. Нови постъпления в раздел „Материали“	19	
7.2.2. Временна изложба „На Минно-геоложкия бранш – с благодарност“	20	
7.3. Гостуващи изложби	20	
7.3.1. Съвместна изложба НМ „Земята и хората“ с Археологически музей „Велики Преслав“	20	
7.3.2. Гостуваща изложба във фондация „Миньо Балкански“, с. Оряховица	20	
7.3.3. Гостуваща изложба „Съкровищата на Земята“ в Археологически музей, гр. Хисаря	20	
7.3.4. Други гостуващи изложби на НМ „Земята и хората“	20	
8. УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ	20	
8.1. Образователен кът за деца	20	
8.2. Учебно интерактивно пространство в експозиционната зала	21	
8.3. Кабинет по геология	22	
8.4. Образователни програми	23	
8.5. Видеопроекции, компютърни презентации	25	
9. УЧЕБНИ КОЛЕКЦИИ	25	
10. НАУЧНА И НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ	25	
10.1. Международни конференции, проведени съвместно с Българско минералогическо дружество.	26	
10.1.1. Фестивал на симетрията	26	
10.1.2. Девета международна конференция „Минералогия и музеи“	26	
10.2. Научно-изследователска дейност.	26	
Тема: „Магмени скали с необичайна текстура от района на с. Железница, Плана планина“	26	
Тема: “Пиритна болест“ по образците от пирит, марказит, пиротин в музея“	27	
10.3. Лаборатории	28	
10.4. Научни публикации	28	

11. НАУЧНО-ПОПУЛЯРНА ДЕЙНОСТ	28	
12. УЧАСТИЕ В КОНКУРСИ, ПРОЕКТИ И ПРОГРАМИ	29	
12.1. Проекти по сесии на Министерство на Културата, финансирани в края на 2020 г.	29	
12.2. Проекти по сесии на Министерство на Културата, финансирани през 2021 г.	29	
12.3. Проекти по сесии на Национален Фонд „Култура“	30	
12.4. Проект по сесия на НДФ „13 века България“	30	
12.5. Проекти в сътрудничество	30	
13. КУЛТУРНА ДЕЙНОСТ	31	
13.1. Изложби	31	
13.2. Заснемания	35	
13.4. Концерти	38	
14. ОНЛАЙН СЪБИТИЯ	42	
15. WEB СТРАНИЦА и ФЕЙСБУК на НМЗХ	42	
16. ТРАДИЦИОННИ ИЗЯВИ	42	
16.1. Ден на водата – 22 март	42	
16.2. Ден на планетата Земя – 22 април	43	
16.3. XXIX международен конкурс „Музиката и Земята“ и Фестивал „Изкуствата за Земята“	43	
16.4. Световен ден на околната среда – 6 юни	44	
16.5. Ден на Дарителя на музея – 19 юни	44	
16.6. Нощ на музеите – 3 юли	45	
16.7. Ден на Милосърдието – 6 август	45	
16.8. Ден на Народните будители	46	
17. РЕКЛАМА И РАБОТА С МЕДИИТЕ	46	
18. ПОСЕЩАЕМОСТ	48	
19. АРХИВНА ДЕЙНОСТ	49	
19.1. Научен архив	49	
19.2. Фотоархив	49	
19.3. Видеоархив	49	
19.4. Аудиодокументация и аудиоархив	49	
20. БИБЛИОТЕЧНА ДЕЙНОСТ	49	
21. ФИНАНСОВА И АДМИНИСТРАТИВНА ДЕЙНОСТ	50	
21.1. Финансова	50	
21.1.1. Източници на средства извън бюджетната субсидия	50	
21.1.2. Финансов анализ на бюджетната 2021	50	
21.1.3. Музейни приходи	51	
21.1.4. Музейни разходи по бюджетни параграфи	51	
21.1.5. Инвентаризация на материалните активи	51	
21.2. Административна и организационна дейност	52	
21.2.1. Деловодство	52	
21.2.2. Комплектоване на вътрешната нормативна база	52	
21.2.3. Дирекционен съвет	52	
21.2.3. Съвет на музейните специалисти	52	
21.2.4. Курсове за повишаване на квалификацията на персонала	52	
21.2.5. Експлоатация, поддръжка и текущи ремонти	53	
21.2.6. Радиационен мониторинг и защита	53	
22. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЧИ ЗА 2022	53	
ПРИЛОЖЕНИЯ	54	
I. Подбрано от книгата за впечатления, отзиви и коментари от работата на музея – 2021	54	
II. Събития и изяви НМ „Земята и хората“ през 2021 г.	55	
III. Комплектоване на вътрешната нормативна база за 2021	58	
IV. Медийно отразяване на проявите на музея	58	
V. Други	59	